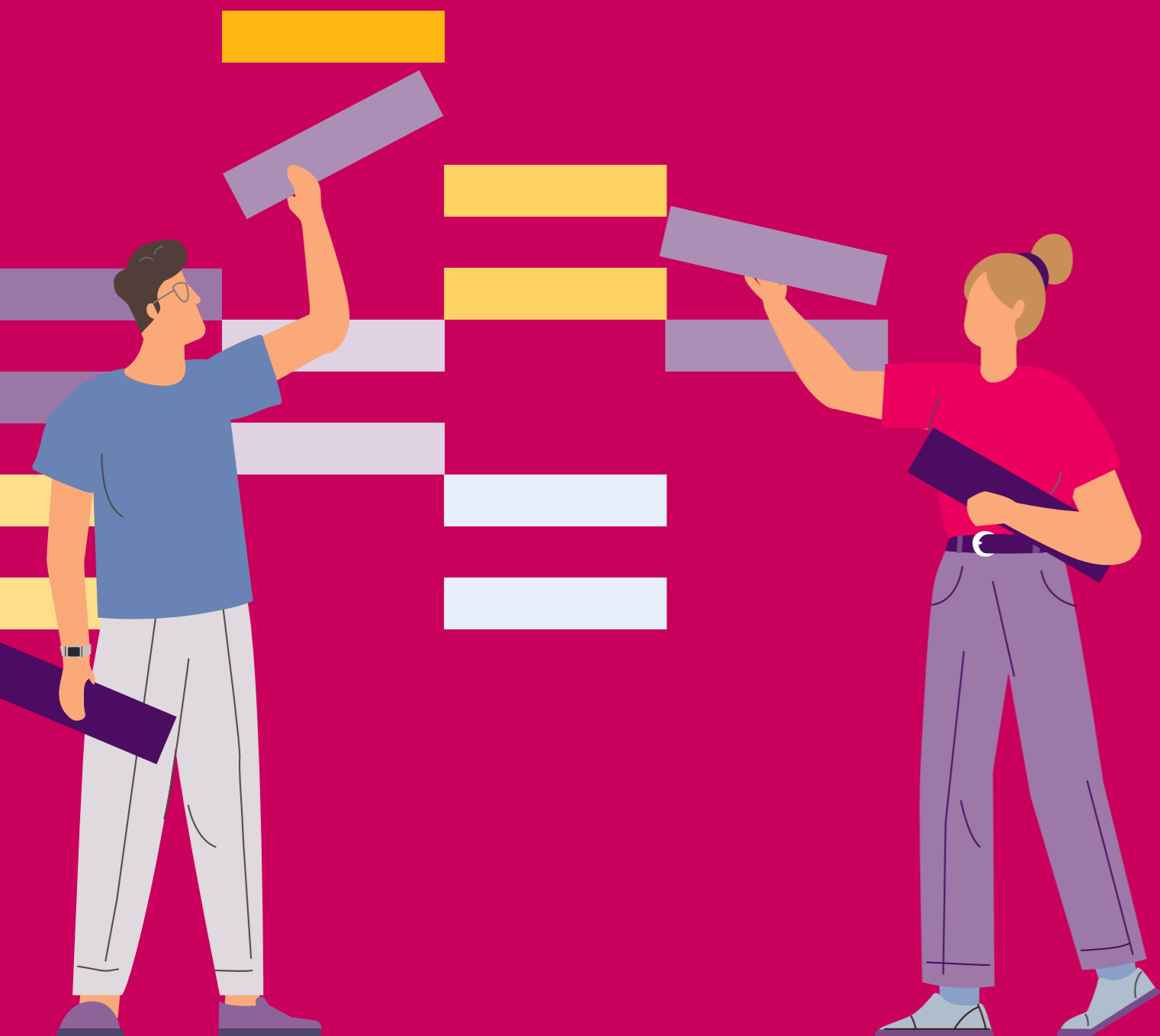

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Taalgids

Woorden, toon en boodschap
tegen discriminatie en racisme

OCW TEGEN
DISCRIMINATIE
EN RACISME

Inhoud

1.	Introductie	3
1.1	<u>Het belang van taal</u>	4
1.2	<u>Goed om te weten</u>	4
1.3	<u>Zo gebruik je de gids</u>	4

2	Uitgangspunten	5
Uitgangspunt 1	<u>Op de eerste plaats mens</u>	6
Uitgangspunt 2	<u>Erken de aanwezigheid en waarde van iedereen</u>	7
Uitgangspunt 3	<u>Toegankelijke en benaderbare overheid</u>	7
Uitgangspunt 4	<u>Doorbreek machtsverhoudingen</u>	7
Uitgangspunt 5	<u>Niets over ons, zonder ons</u>	8
Uitgangspunt 6	<u>Taal is nooit af</u>	9

3	Taal en de OCW-thema's	10
3.1	<u>Taal in het Onderwijs, Cultuur en Wetenschap</u>	11
3.1.1	<u>Beleidsterrein Onderwijs</u>	11
3.1.2	<u>Beleidsterrein Cultuur</u>	11
3.1.3	<u>Beleidsterrein Wetenschap</u>	12
3.2	<u>Gender & Seksualiteit</u>	13
3.3	<u>Kolonialisme & Slavernijverleden</u>	14
3.4	<u>Etnische & culturele diversiteit</u>	15
3.5	<u>Inclusiviteit & Toegankelijkheid</u>	17

Bijlage 1	<u>Culturele feestdagen en betekenisvolle momenten</u>	19
Bijlage 2	<u>Inclusieve woordenlijst</u>	25
<u>Eindnoten</u>		40

1. Introductie

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) zet zich in voor een slim, vaardig en creatief Nederland. Een land waar je jezelf mag en kan zijn. Helaas is er in Nederland nog steeds sprake van discriminatie en institutioneel racisme.

Discriminatie en racisme zitten diep geworteld in de samenleving. In onze systemen, beleid en taal komen vooroordelen tot uiting, vinden stereotypen steeds hun weg terug en wordt ongelijkheid in stand gehouden en gereproduceerd. Als OCW bestrijden we daarom discriminatie en racisme op verschillende lagen, zowel binnen onze beleidsterreinen als in onze eigen organisatie.

Het OCW Programma tegen Discriminatie en Racisme (PD&R) ontwikkelde deze gids om gelijkwaardigheid ook via onze taal te bevorderen. Deze gids geeft adviezen en richtlijnen over welke woorden we gebruiken en waarom. Daarnaast leert het ons meer over de juiste toon en boodschap voor een zo inclusief mogelijk taalgebruik binnen OCW. De taalgids is voor iedereen die binnen OCW werkt: een startpunt om meer te leren over het bestrijden van discriminatie en racisme in taal, een hulpmiddel bij het schrijven van beleidsstukken en een handvat voor de collega's die hier advies over geven.

Wat bedoelen we in deze gids met:

Woorden

Wat we zeggen of schrijven en welke betekenis die woorden krijgen in een bepaalde context.

Toon

De houding en intentie waarmee we impliciet en expliciet communiceren.

Boodschap

De inhoud van wat we communiceren.

Taal beïnvloedt hoe we de wereld waarnemen en onze eigen maatschappelijke positie daarin. De woorden die we gebruiken zijn dan ook zelden neutraal. De interpretatie van woorden kan verschillen per persoon en is vaak afhankelijk van achtergrond en context. Woorden, toon en boodschap zijn nauw met elkaar verbonden en vormen samen onze taal.

1.1 Het belang van taal

In een tijd waarin verschillen in perspectief zichtbaar zijn, is het belangrijk om de verbinding met elkaar op te zoeken. De manier waarop we met elkaar omgaan, zegt veel over hoe we naar mensen en de wereld kijken. Deze omgang zit vol met stereotypen en vooroordelen. Soms expliciet, soms subtiel, maar net zo schadelijk. Vaak wordt dit kenbaar door onze woorden, toon en boodschap. Als OCW vervullen we een voorbeeldfunctie en dragen we bij aan beeldvorming in de politiek, media en maatschappij. Door positie in te nemen rondom taal, proberen we vooroordelen, stereotypen en ongelijkheid zoveel mogelijk weg te nemen en sporen we anderen aan hetzelfde te doen.

Een eerste stap is de bewustwording van de (historische) lading van bepaalde woorden en het maken van keuzes in welke woorden we gebruiken. OCW streeft naar een taal waar mensen zich in kunnen herkennen (representatie). Die geen mensen uitsluit of discrimineert. Dit draagt bij aan een inclusieve (werk)omgeving waar mensen zich thuis voelen en aan beleid waar men zich in herkent.

Communicatie biedt vele manieren om racisme tegen te gaan. Deze gids richt zich op taal: woorden, toon en boodschap. Hiermee stellen we een norm voor een inclusieve taal binnen én buiten OCW. Zo blijven we samen leren en durven we elkaar te bevragen. Op deze manier werken we samen steeds verder aan een gelijkwaardige en inclusieve manier van communiceren.

1.2 Goed om te weten

Deze gids kwam tot stand met kennis en advies van verschillende deskundigen en organisaties die zich inzetten voor antidiscriminatie. Taal blijft zich continu vernieuwen en ontwikkelen, evenals maatschappelijke opvattingen. [Onze uitgangspunten](#) zijn tijdloos, maar de keuze of betekenis van woorden, toon en boodschap is contextafhankelijk en kan in de loop der tijd wijzigen. De gids wordt om deze reden dan ook jaarlijks herzien.

Deze gids is vooral toegespitst op thema's die vallen onder de sectoren waar OCW voor staat. Het kan zijn dat je nog aanvullende vragen of suggesties hebt over taal in het kader van discriminatie en racisme. Je kunt altijd PD&R benaderen voor advies (PDR@minocw.nl).

1.3 Zo gebruik je de gids

De zes uitgangspunten in [hoofdstuk twee](#) helpen je in elke situatie en voor elk middel om taalbeslissingen te maken. [Hoofdstuk drie](#) gaat dieper in op aandachtspunten voor OCW. De gids heeft twee bijlagen: [een lijst met verschillende culturele feestdagen en betekenisvolle momenten](#) en een [inclusieve woordenlijst](#). In de lijst met feestdagen vind je een aantal aandachtspunten voor woorden, toon en boodschap rondom dit soort betekenisvolle momenten. De woordenlijst kun je los inzetten om bijvoorbeeld tijdens je werk snel de meest inclusieve optie van termen op te zoeken.

Afhankelijk van je werksituatie kun je één of meerdere delen van de gids raadplegen. Om de informatie bruikbaar te maken voor dagelijkse inzet, zijn delen compact beschreven. Bij elk hoofdstuk vind je bronnen voor meer informatie en verdieping.

Hoofdstuk 2

Uitgangspunten

Het gebruik van woorden verandert met de tijd, afhankelijk van bijvoorbeeld sociale betekenis, context of actualiteiten. Enkel een woordenlijst is daarom niet duurzaam voor echte verbetering in onze taal. Deze gids hanteert een aantal uitgangspunten die je kunt gebruiken als richtlijn voor taal: onze woorden, toon en boodschap.

-
Uitgangspunt 1	<u>Op de eerste plaats mens</u>
Uitgangspunt 2	<u>Erken de aanwezigheid en waarde van iedereen</u>
Uitgangspunt 3	<u>Toegankelijke en benaderbare overheid</u>
Uitgangspunt 4	<u>Doorbreek machtsverhoudingen</u>
Uitgangspunt 5	<u>Niets over ons zonder ons</u>
Uitgangspunt 6	<u>Taal is nooit af</u>
-

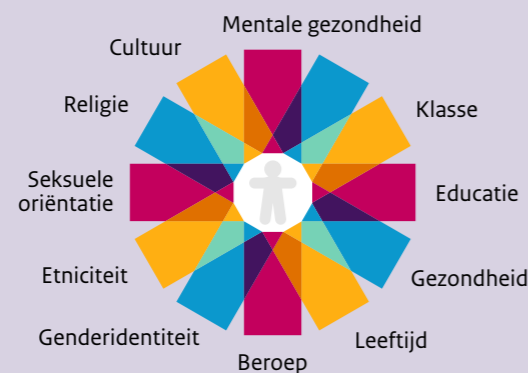

Uitgangspunt 1 Op de eerste plaats mens

We erkennen dat ieder mens uniek is, met verschillende dromen, ervaringen en uitdagingen. Meerdere mensen kunnen een eigenschap of kenmerk delen, maar zijn nog steeds unieke individuen. We willen mensen niet reduceren tot één eigenschap of groep, noch bijdragen aan stereotypering of ontmenselijking. Bijvoorbeeld door iemand op de eerste plaats als mens te beschrijven, in plaats van alleen een onderdeel van diens identiteit (gebruik 'lhbtiq+ personen' in plaats van 'lhbtiq+'ers').

Intersectioneel

Onze benadering is intersectioneel, wat wil zeggen dat we steeds kijken hoe verschillende vormen van ongelijkheid zich tot elkaar verhouden en elkaar versterken. Dit wordt ook wel kruispuntdenken genoemd. Want vaak wordt bijvoorbeeld genderongelijkheid gezien als losstaand van ongelijkheid op basis van bijvoorbeeld afkomst, huidskleur, genderidentiteit of het hebben van een beperking. Maar verschillende van deze vormen van ongelijkheid kunnen elkaar treffen binnen één individu en creëren een unieke ervaring die meer is dan de som der delen. Zo kan bijvoorbeeld een zwarte vrouw discriminatie ervaren op basis van zowel racisme als seksisme. Met een intersectionele benadering heb je hier oog voor en erken je dat deze verschillende vormen van ongelijkheid elkaar beïnvloeden.

In 1989 is het concept 'intersectionaliteit' geïntroduceerd door de Amerikaanse rechtsgeleerde en burgerrechtenactivist Kimberlé Crenshaw.

Afbeelding intersectionaliteit (dit voorbeeld toont verschillende eigenschappen of kenmerken, maar niet alle).

Othering

Een van de manieren waarop ontmenselijking vaak in taal gebeurt is 'othering': een mens of groep wegzetten als 'anders' of minderwaardig, en onderscheid maken tussen 'wij' en 'zij'. Degene die tot de ander wordt gemaakt is vaak een persoon of groep in een gemarginaliseerde positie^a. De 'ander' wordt daarbij als vreemd, achterhaald en zelfs onmenselijk weggezet.

Een mens is meer dan een stigma

Elk mens heeft verschillende uitdagingen, wensen en dromen. In onze taal willen we recht doen aan die volledigheid. Een behoefte, beperking of situatie bepaalt niet je identiteit. We hebben het daarom over 'een persoon met een beperking' in plaats van 'een gehandicapte'. Dit gaat niet alleen op voor omschrijvingen van mensen met een beperking, conditie, ziekte, etc. Het is namelijk bij alle omschrijvingen van mensen van belang om na te gaan of het benoemen van dit deel van iemands identiteit relevant is in de context⁴:

- a. Gemarginaliseerd betekent dat iemand niet als norm wordt gezien in onze maatschappij en daardoor vaak minder kansen krijgt. Hoewel het vaak om minderheden gaat, is dit contextafhankelijk: ook groepen die geen minderheid vormen, zoals vrouwen, kunnen discriminatie ervaren. Daarom gebruiken we liever de term 'gemarginaliseerd'.

Uitgangspunt 2

Erken de aanwezigheid en waarde van iedereen

In veel woorden zit een waardeoordeel over mensen waardoor ongelijkheid gecreëerd of in stand gehouden wordt. Communiceer dus over en met iedereen op een gelijkwaardige toon.

Uitgangspunt 3

Toegankelijke en benaderbare overheid

Onze woorden, toon en boodschap kunnen verschillen overbruggen en mensen verbinden. Streef daarom naar een toegankelijke taal die iedereen begrijpt. Ons advies is om waar mogelijk op B1-niveau te schrijven. B1-taal is eenvoudig en duidelijk, en daardoor beter te begrijpen voor de meeste mensen. Dat betekent dat je korte zinnen gebruikt, eenvoudige woorden kiest en actief schrijft in plaats van passief. Zo maak je je boodschap helder, vriendelijk en toegankelijk voor iedereen. Wees verder niet bang om kwetsbaarheid en zelfreflectie te tonen in je communicatie.

Uitgangspunt 4

Doorbreek machtsverhoudingen

Ongelijke machtsverhoudingen in de samenleving uiteten zich onder andere in taal. Denk bijvoorbeeld aan koloniale verwijzingen in woorden, of aan de verschillende manieren waarop je mensen aanspreekt.

Dekoloniseer de taal

Een van de middelen om macht te vergroten is taal. Veel van de woorden vandaag de dag komen uit een koloniale tijd. Een tijd waarin grote groepen mensen werden onderdrukt en uitgebuit door de kolonisator. Hele bevolkingsgroepen werden weggezet als minderwaardig, onder andere door hen te beschrijven met negatieve en problematische kenmerken. Deze taal beïnvloedt hoe mensen elkaar zien, wat ze van elkaar denken en hoe ze elkaar behandelen. Discriminatie en racisme zijn diep geworteld geraakt, waardoor we ze nu nog steeds in onze taal tegenkomen. We kiezen daarom voor taal die deze ongelijkheid doorbreekt: het dekoloniseren van taal.

[Klik hier om direct naar 'Kolonialisme & Slavernijverleden' te gaan.](#)

Bestrijd vooroordelen

Er is veel onderzoek gedaan naar vooroordelen (*bias*) in taal⁶. Belangrijke elementen zijn: de manier waarop we mensen beschrijven (labels), wat we wel of juist niet zeggen, en hoe we iets zeggen. Zo worden leiderschapskwaliteiten vaak aan mannen toegeschreven en verzorgende eigenschappen aan vrouwen. Soms wordt er juist een uitzondering benadrukt die de ongelijkheid bevestigt, of wordt een 'label' toegevoegd dat niet relevant is. Benoem eigenschappen of kenmerken alleen wanneer dat relevant is of diegene dat zelf aangeeft.

Wees je bewust van machtsverhoudingen

De Rijksoverheid heeft de macht om veranderingen door te voeren via onder andere beleid en financiën. In zowel woorden, toon als boodschap kan het een valkuil zijn om je op te stellen als redder. Bijvoorbeeld wanneer het witte perspectief centraal wordt gesteld, complexe situatie te simplistisch worden weergegeven, of de eigen redzaamheid/zeggenschap van mensen wordt ontnomen. We vinden het daarom belangrijk om gelijkwaardigheid in taal te vergroten.

Neem elkaar serieus (voorkom tone policing)

In een debat, gesprek of in de media worden personen vaak aangevallen op toon in plaats van boodschap of argument. Bijvoorbeeld door iemand weg te zetten als emotioneel, belachelijk te maken of te zeggen dat iemand zich moet aanpassen aan de norm. Dit gebeurt vaker bij mensen uit gemarginaliseerde groepen, waardoor de ongelijkheid binnen de politiek en maatschappij wordt vergroot.

Framing: erken verschillende perspectieven

Elke ontwikkeling heeft een geschiedenis en context. Sommige perspectieven worden als 'normaal' beschouwd en als uitgangspunt genomen in taal en beleid. Alles wat daarvan afwijkt wordt vergeten of in een negatief frame geplaatst. Door deze wél te benoemen, ontstaat een gelijkwaardiger beeld in de samenleving over problemen, uitdagingen, mensen en situaties.

Uitgangspunt 5

Niets over ons, zonder ons

Betrek de doelgroep over wie het gaat bij keuzes in taal, zodat er een gezamenlijke taal ontstaat. In bepaalde woordkeuzes herkent niet iedereen zich, en mogelijk veranderen voorkeuren met de tijd. Daarom is het belangrijk om te blijven luisteren naar gemeenschappen of mensen/organisaties die hen vertegenwoordigen.

Het oorspronkelijk Engelstalige motto 'nothing about us without us' komt uit een beweging voor rechten van mensen met een beperking. Hiermee wordt vaak de betrokkenheid van mensen met een beperking in beleid en besluitvorming bedoeld. In woorden, toon en boodschap is dit net zo belangrijk en streeft OCW ernaar adviezen van belangenbehartigers op te volgen.

Voor deze gids zijn overwegingen gemaakt voor de taal vanuit OCW als instituut. Het is mogelijk dat niet iedereen zich daarin kan vinden, bijvoorbeeld omdat een individu op een bepaalde manier aangesproken wil worden. Bevind je je in een groepsgesprek of spreek je iemand 1-op-1? Dan kan het voorkomen dat je andere woorden kiest dan in deze gids. Je kunt altijd navragen wat diegene zelf een prettige term vindt.

Waarom is het voor sommige mensen/groepen wel gangbaar om een bepaald woord te gebruiken, maar voor OCW een no-go?

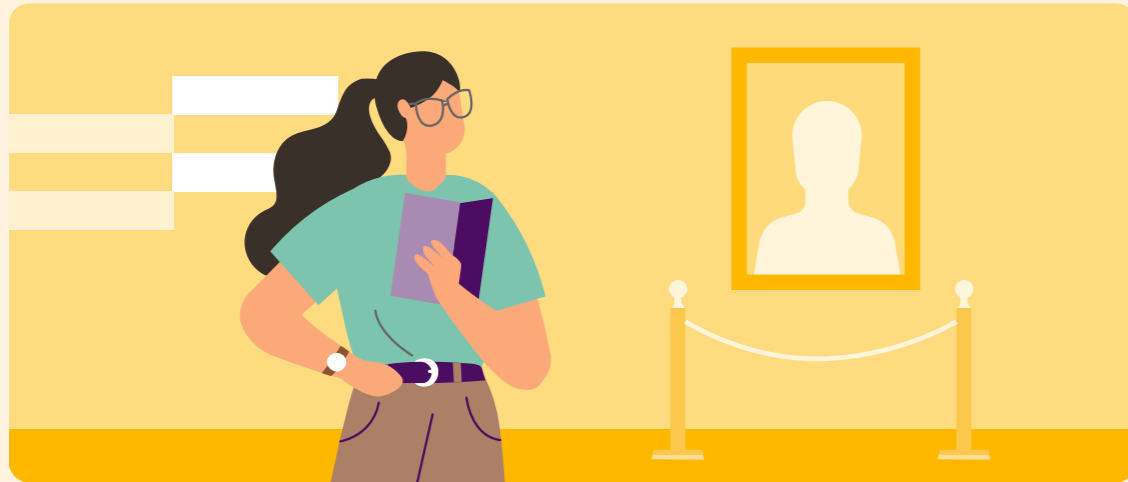
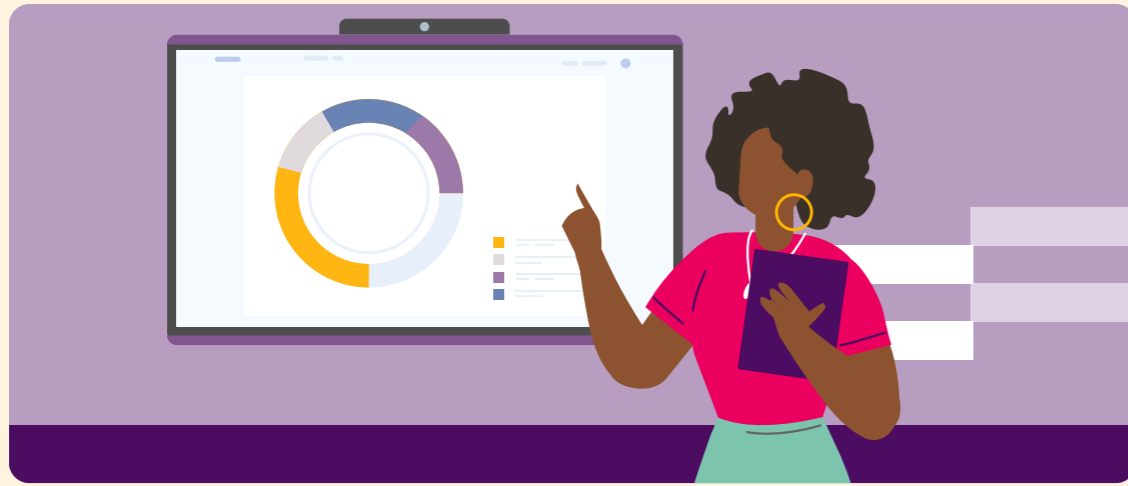
Soms (her)claimt een gemeenschap een term als geuzennaam, bijvoorbeeld om kracht te halen uit een gedeelde geschiedenis of identiteit. Binnen die gemeenschap kan zo'n woord een positieve of verbindende betekenis krijgen. Wanneer mensen buiten de gemeenschap deze term gebruiken, ontbreekt die gedeelde ervaring of context. Daardoor kan het woord in die situatie als beledigend of discriminerend worden ervaren.

Uitgangspunt 6 Taal is nooit af

Woorden die vandaag de dag gebruikelijk zijn, kunnen morgen minder geschikt blijken. Bijvoorbeeld op basis van voortschrijdend inzicht of omdat de betekenis verandert. Voor een inclusieve samenleving en organisatie is het dan ook van belang dat we fouten durven maken en deze erkennen, het gesprek met elkaar aangaan en blijven leren.

Om gelijkwaardigheid te bevorderen, is soms een onconventionele aanpak nodig (anders dan wat veel mensen gewend zijn). Zo kiezen we in sommige gevallen voor termen die (nog) niet gangbaar zijn in de officiële Nederlandse taal.

Hoofdstuk 3

Taal en de OCW-thema's

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op verschillende thema's die voor OCW van belang zijn voor onze taal: de drie OCW-beleidsterreinen, gender en seksualiteit, kolonialisme en het slavernijverleden, etnische en culturele diversiteit en toegankelijkheid en inclusie. Laten we voorop stellen dat de uitgangspunten ook voor elk van deze aandachtsgebieden gelden.

3.1 Taal in het Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

De deelsectoren waar OCW verantwoordelijk voor is worden hier toegelicht.

3.1.1 Beleidsterrein Onderwijs

De manier waarop OCW communiceert over onderwijsbeleid heeft veel invloed op de samenleving. Het taalgebruik heeft invloed op schoolbestuurders, docenten en media. Deze woorden, toon en boodschap hebben daarmee ook impact op de ontwikkeling van scholieren.

Het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) ontwikkelde een taalgids voor het onderwijs om zo bij te dragen aan een inclusiever schoolklimaat. Voor deze gids van PD&R zijn veel van deze adviezen van LAKS (versie 2024) overgenomen¹¹. Ook enkele hogescholen en universiteiten stelden richtlijnen op voor inclusief taalgebruik¹². Daarnaast is er veel aandacht voor toegankelijkheid, mede door de organisatie Expertisecentrum inclusief onderwijs, ECIO.

Een aantal relevante aandachtspunten voor OCW:

- We gebruiken de officiële opleidingstitels;
- We benadrukken de gelijkwaardigheid van alle leerlingen en studenten;
- We maken geen onderscheid in de waarde van opleidingen.

[Klik hier om direct naar de woordenlijst te gaan.](#)

[Klik hier om naar de volledige gids van het LAKS te gaan.](#)

3.1.2 Beleidsterrein Cultuur

Roofkunst uit de Tweede Wereldoorlog, een monument van een plantagehouder of een boek met aanstootgevend taalgebruik: binnen (cultureel) erfgoed, kunst, media of archieven vind je regelmatig voorwerpen of kunstwerken die racistische verwijzingen bevatten en/of op racistische wijze tentoon worden gesteld. Met taal kunnen we (historische) context geven en tegelijkertijd nieuwe perspectieven bieden. Verschillende organisaties nemen initiatieven rondom antiracistisch en inclusief taalgebruik in kunst, cultuur of media. Zo publiceerde de Code Diversiteit & Inclusie de handreiking *Waarden voor een Nieuwe Taal*¹³, het Wereldmuseum de gids *Words Matter*¹⁴ en deelt The Black Archives verhalen vanuit Zwarte en andere perspectieven die elders vaak onderbelicht blijven.

Een aantal relevante aandachtspunten voor OCW:

- De volledige historie toelichten is vaak onmogelijk, maar een deel van de onderbelichte geschiedenis toelichten is vaak wel mogelijk. Meerstemmigheid is hierbij belangrijk. In onze boodschap belichten we verschillende perspectieven;
- Aanduidingen van (groepen) mensen: we reproduceren racistische termen niet, maar kiezen voor een nieuwe term of beschrijving;
- Plaatsnamen: we erkennen de huidige naam en verwijzen naar het verleden met 'voormalig' (bijvoorbeeld voormalig Nederlands-Indië, nu Indonesië).

[Klik hier om direct naar de woordenlijst te gaan.](#)

[Klik hier om naar de volledige gids van Waarden voor een Nieuwe Taal](#)

[Klik hier om naar de volledige gids van Words Matter te gaan](#)

3.1.3 Beleidsterrein Wetenschap

De wetenschap is een van de terreinen waar het gebrek aan verschillende perspectieven een grote impact kan hebben¹⁵. Het perspectief van de onderzoeker beïnvloedt de opzet van het onderzoek, de data-interpretatie en eventueel beleid dat hieruit voortvloeit. Instellingen en universiteiten ontwikkelen eigen beleid op het gebied van diversiteit en inclusie.

Zo stelden verschillende universiteiten reglementen op met betrekking tot inclusief taalgebruik¹⁶.

Een aantal relevante aandachtspunten voor OCW:

- In de wetenschap speelt hiërarchie een grote rol. Taal kan bijdragen aan meer erkenning van verschillende functies en rollen. [Lees meer over 'Iedereen professor!'](#)
- Er is groeiende aandacht voor gendergelijkheid in de wetenschap. Zo is aangetoond dat vrouwen sterk ondervertegenwoordigd zijn¹⁷. De Europese Commissie stelde in 2022 dat elke onderzoeks- of hoge onderwijsinstelling een gendergelijkheidsplan moet hebben. Veel van deze plannen bevatten richtlijnen voor inclusief taalgebruik. Bijvoorbeeld¹⁸: *“We spreken van een te hoge werkdruk als die het functioneren van een hoogleraar in zijn werk- of privésituatie aantast.”* Deze zin heeft betrekking op hoogleraren in het algemeen, maar het woord *zijn* maakt dat lastig. Dit kun je ook niet oplossen met *zijn/haar*, want dat sluit non-binaire en genderqueer mensen uit. De volgende oplossingen zijn genderinclusief: Meervoud: hoogleraren in hun werk- of privésituatie, geen bezittelijk voornaamwoord: hoogleraar in de werk- of privésituatie, neutraal voornaamwoord ‘diens’: hoogleraar in diens werk- of privésituatie. [Lees meer in gender en seksualiteit.](#)
- In sommige onderzoeken participeren mensen uit gemarginaliseerde gemeenschappen als medeonderzoeker, zonder academische achtergrond. Deze personen kun je ook benoemen als experts, zeker als zij ervaringskennis of lokale expertise inbrengen. Zo kun je spreken van “onderzoekers van universiteit X in samenwerking met experts uit de gemeenschap”, waarmee je gelijkwaardigheid en erkenning in taal versterkt.

‘Iedereen professor!’

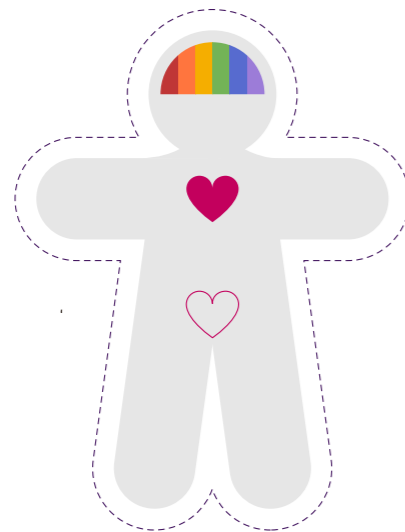
Universitair (hoofd)docenten hebben grotendeels dezelfde plichten als hoogleraren, maar niet dezelfde rechten. ‘Iedereen professor!’ is een initiatief van De Jonge Akademie om de rechten rondom een promotietraject los te koppelen van het hoogleraar functieprofiel en deze rechten toe te kennen aan alle (ervaren) begeleiders. Wat betreft taalgebruik, betekent dit erkenning: iedere universitair docent, universitair hoofddocent of hoogleraar zou de titel professor mogen voeren. Wettelijk is dit al zo geregeld, maar in de praktijk blijkt de hiërarchische structuur weerbarstig.¹⁹

Hoe ga ik om met medische, wetenschappelijke of juridische termen die niet inclusief zijn?

Probeer specifiek te zijn om generaliserende termen te voorkomen. Zoek bijvoorbeeld een inclusief alternatief of een beschrijving die meer recht doet aan de situatie. Soms is het mogelijk om een ‘oude’ term in een voetnoot te plaatsen, zodat mensen beter begrijpen wat je bedoelt. Bijvoorbeeld: “Voorheen kende je dit misschien als [oude term]. Deze term klopt niet, omdat [...]. Daarom kiezen we in dit document voor [nieuwe term].”

3.2 Gender & Seksualiteit

De Nederlandse taal zit vol seksisme en vastgeroeste ideeën over gender. Denk aan de manier waarop we elkaar aanspreken of stereotiepe denkbeelden van bepaalde rollen.

- Genderidentiteit
- Seksuele oriëntatie
- Geslacht/sekse
- Genderexpressie

Wat bedoelen we?

Wees je bewust van de verschillen wanneer het gaat over genderidentiteit (hoe iemand zich ziet/voelt), genderexpressie (hoe iemand zich uit), seksuele oriëntatie (tot wie iemand zich aangetrokken voelt) en geslacht/sekse (lichamelijke, biologische kenmerken). Elk van deze elementen heeft een breed spectrum aan variaties.

Binnen OCW is er een [schrijfwijzer gender- en lhbtq+-inclusief taalgebruik](#). De belangrijkste uitgangspunten:

1. Als gender niet relevant is, hanteer dan genderneutraal taalgebruik. Bijvoorbeeld als aanschrijfwijze of bij algemene uitspraken. Bijvoorbeeld: ‘Beste deelnemers’ in plaats van ‘Beste dames en heren’.

2. Soms is het wel relevant om gender te benoemen, als je een specifieke situatie wil benadrukken. Bijvoorbeeld: ‘Vrouwen krijgen vaker te maken met straatintimidatie dan mannen.’
3. Gebruik de juiste termen om verschillende (groepen) mensen aan te duiden. Gebruik geen termen die als verouderd, ongepast of beledigend kunnen worden ervaren. Bijvoorbeeld: Bedoel je alleen homoseksuele, lesbische en bi+ personen, schrijf dan niet ‘lhbtq+’. Andersom geldt ook: Schrijf je lhbtq+, zorg dan dat je het écht over iedereen binnen die groep hebt.
4. Benoem ook de groep die de norm vormt, niet alleen de groep die als ‘anders’ wordt gezien. Noem bijvoorbeeld ook heteroseksuele mensen, niet alleen homoseksuele of bi+ mensen.
5. Let op de juiste spelling: denk aan spaties, koppeltekens en afkortingen in kleine letters. Bijvoorbeeld: Als termen zoals transgender en lhbtq+ op personen slaan, gebruik dan een spatie. Ze zijn dan bijvoeglijk, omdat ze slechts één kenmerk van iemand beschrijven. Dus ‘transgender personen’, net zoals ‘lange mensen’ met een spatie.

[Klik hier om direct naar de woordenlijst te gaan.](#)

[Klik hier om naar de volledige schrijfwijzer te gaan.](#)

Onderzoek

Op het gebied van gendervooroordelen (bias) in taal is internationaal veel onderzoek gedaan. Zo kwam uit onderzoek van Claartje Vinkenburg (2016) naar voren dat gendervooroordelen in de media bij vrouwen kunnen leiden tot een daling in zelfvertrouwen, verlies van ambitie en uiteindelijk zelfs onderpresteren. In organisaties zorgen deze vooroordelen voor het in stand houden van de relatieve oververtegenwoordiging van mannen in de top en op andere posities met veel status²⁰. [Lees meer in de publicatie van WomenInc.](#)

3.3 Kolonialisme & Slavernijverleden

De impact van het slavernijverleden is terug te vinden in onze taal. Denk bijvoorbeeld aan woorden met een historische lading, een toon of boodschap waaruit ‘het westen’ superieur lijkt. OCW ontwikkelde een informatiepakket voor het Herdenkingsjaar Slavernijverleden met specifieke handvatten rondom dit onderwerp. Hieruit volgen een aantal uitgangspunten voor onze woorden, toon en boodschap:

1. **OCW-beleidsterreinen:** Het verleden leert ons hoe verschillende vormen van discriminatie en racisme zijn ontstaan en doorwerken in het heden. Bijvoorbeeld met het doen van onderzoek, het luisteren naar elkaars verhalen via media en cultuur en meer aandacht voor het thema in het onderwijs.
2. **Herdenken:** Het is belangrijk om onze geschiedenis te kennen, de pijn, de strijd en de verregaande gevolgen te blijven herdenken en te werken aan een gezamenlijke toekomst.
3. **Verzet:** Het slavernijverleden gaat niet alleen over het leed en de pijn van tot slaaf gemaakten, maar juist ook het verzet en de veerkracht die zij toonden. Dat betekent ook dat we de historische feiten onder ogen zien.
4. **Perspectieven:** De verschillende perspectieven van het slavernij- en koloniale verleden zijn niet los van elkaar te zien en/of zijn een gevolg van elkaar. We staan nadrukkelijk stil bij onderbelichte onderdelen van het Nederlands slavernijverleden en koloniaal verleden. Denk bijvoorbeeld aan Inheemse slavernij, slavernij in het Indisch-Oceanisch gebied, de periode van de contractarbeid in Suriname en het perspectief van de Marrons.
5. **Doorwerking centraal:** Wees je bewust van de doorwerking van het slavernijverleden in het hier en nu in vormen van discriminatie, racisme en kansenongelijkheid.
6. **Na de komma:** Het herdenken stopt niet. De aandacht voor het slavernijverleden houdt OCW vast, en krijgt een plek in onze beleidsterreinen de komende jaren.

[Klik hier om naar het informatiepakket Herdenkingsjaar Slavernijverleden te gaan.](#)

Ras bestaat niet

Waarom praten we niet meer over ras, maar kom je het nog wel tegen in systemen, onderzoek en wetgeving? Het Wereldmuseum legt het uit²¹: “Ras bestaat niet, er is maar één menselijk ras. Ook al bestaan rassen niet, de gevolgen van het denken in rassen bestaan wel: namelijk racisme en discriminatie. In de 17e eeuw bedenken Europeanen het idee van ‘ras’. Wetenschappers in de negentiende eeuw beschreven hoe verschillende soorten mensen over de hele wereld eruitzagen en rangschikten deze. Aan hoe iemand eruitzag werden vervolgens karaktereigenschappen, intelligentie en morele kenmerken gekoppeld. Op deze manier ontstond het idee dat het ene ‘ras’ slim, ondernemend, en het andere lui, gewelddadig of sensueel is. De rassentheorie had toen een wetenschappelijke status. Door zwarte mensen en mensen van kleur als minder te beschouwen kon men kolonialisme en slavernij rechtvaardigen.” [Ga naar ‘aanduiding personen’.](#)

Het Westen als middelpunt

‘Westerse’ of Europese normen en waarden worden vaak als de norm beschouwd (Eurocentrisch). Dit wereldbeeld komt uit een koloniale tijd, maar vinden we nog terug in onze taal. Zo wordt het ‘Westen’ vaker beschreven als rijk en ontwikkeld, in tegenstelling tot het ‘Oosten’ wat wordt beschreven als exotisch, ver, en minder-ontwikkeld. Dit soort taal generaliseert een hele grote groep mensen, waarbij het meestal onduidelijk is welke landen precies bedoeld worden. Daarom kiezen we voor gelijkwaardige taal: we vermijden taal die het ‘Westen’ ‘beter’ laat lijken. Bij voorkeur noemen we de specifieke landen of gebieden waar het over gaat om generalisering te voorkomen. Steeds vaker wordt er gesproken over het mondiale Noorden en Zuiden als aanduiding van geopolitieke en sociaaleconomische verschillen.

3.4 Etnische & culturele diversiteit

In Nederland wonen mensen met veel etnische en culturele identiteiten. Wanneer we onnodig verschillen benoemen leidt dit tot discriminatie en polarisatie.

Tegelijkertijd geldt: elke Nederlander is gelijkwaardig, maar niet iedereen heeft dezelfde kansen. Als het dus gaat over discriminatie en racisme, is het relevant om wél onderscheid te maken. Zo erkennen we structurele kansenongelijkheid.

Aanduiding van personen

Hoe willen Nederlanders ingedeeld en genoemd worden door de overheid?

Het Instituut Verwey-Jonker deed in 2023/2024 onderzoek naar de beleving van herkomstclassificaties onder Nederlandse inwoners²³. Geen enkele term uit het onderzoek werd overtuigend gedragen. Mensen willen vooral gewoon als Nederlander erkend worden en dus ook zo genoemd, zonder toevoegingen.

De minst negatieve term was ‘Nederlander met een (X) achtergrond’. Er is geen eenduidige term die overal toepasbaar is, want het vertrouwen in de overheid is sterk beschadigd door het institutionele racisme zoals bijvoorbeeld bij de ‘toeslagenaffaire’, ook wel het ‘toeslagenschandaal’ genoemd. Elk onderscheid door de overheid vormt dus een risico voor meer discriminatie, ongelijkheid en polarisatie.

In sommige gevallen is het relevant om personen specifiek te omschrijven. Bijvoorbeeld om racisme te duiden of in het geval van onderzoek naar ongelijkheid. Maak de aanduiding dan zo specifiek mogelijk om generalisatie of onjuiste verbanden te voorkomen. Leg ook uit waarom je voor deze term in je beleidsstuk of onderzoek kiest. Voorkom onderscheid tussen Nederlanders met een Nederlandse achtergrond en Nederlanders met X achtergrond. Bijvoorbeeld: ‘Dit onderzoek gaat over discriminatie bij Nederlanders met ouders die zijn geboren in Marokko en Nederlanders met ouders die geboren zijn in Nederland’.

Een aantal relevante aandachtspunten voor OCW:

- We stellen voorop dat iedereen Nederlander is en benoemen verschil alleen als dat relevant is voor de context. We zijn dan zo specifiek mogelijk over bijvoorbeeld kleur of land waar de persoon of diens ouders zijn geboren.
- We duiden mensen die de Nederlandse nationaliteit (nog) niet bezitten met de status van hun nationaliteit op dit moment en erkennen hun sociale positie. Onder meer door abstracte termen zoals ‘nieuwkomer’ te vermijden en specifiek te zijn.

Voorkom deze misverstanden:

- ‘Personen van kleur’ kan gaan over meerdere mensen op basis van huidskleur, maar gaat niet per se over waar iemand (of diens ouders) geboren is. Als je spreekt over Zwarte personen, heb je het niet over iedereen van kleur. Daarnaast kun je niet altijd weten of iemand zichzelf identificeert als zwart of van kleur.
- Een cultuur kan gaan over iemands gewoontes, tradities of leefstijl. Deze belevingen kunnen ook binnen een groep variëren. Bijvoorbeeld: In plaats van het te hebben over ‘de Aziatische cultuur’ als één geheel, kun je het hebben over een specifiek onderdeel of ‘verschillende Aziatische gebruiken’.
- Wees je bewust van de verschillende lagen van etniciteit en culturele identiteit. Bijvoorbeeld: iemand kan geboren zijn in Polen en heeft Poolse ouders (eticiteit), maar is opgegroeid in Turkije en woont nu in Nederland (cultuur).

Associaties met zwart

De kleur zwart als symbool voor het negatieve en de kleur wit als symbool voor het positieve is parallel aan vele gezegden, spreekwoorden en termen in de Nederlandse taal. Denk bijvoorbeeld aan zwartrijden, zwartboek of ‘een wit voetje halen’. Maar in hoeverre is dat een probleem? Heeft dit iets te maken met racisme of discriminatie, vooroordelen en stereotypen op grond van huidskleur?

KIS-onderzoekers zijn de wetenschappelijke literatuur ingedoken om dit uit te zoeken. Er blijkt bewijs te zijn dat dit type woorden bijdragen aan racisme. Experts raden daarom aan om deze woorden op termijn te vervangen. Vaak kun je een term op een andere manier beschrijven.

Bijvoorbeeld: ‘illegaal verkregen geld’ in plaats van ‘zwart geld’, of een zwarte bladzijde uit de geschiedenis: een rampzalige periode uit de geschiedenis.²⁵

Zwart met een hoofdletter

Verschillende (internationale) media en organisaties kiezen ervoor om Zwart met een hoofdletter te schrijven. Dit gebeurt vaak om een gedeelde culturele identiteit, gedeelde geschiedenis of politieke strijd te benadrukken, bijvoorbeeld in het kader van de antiracisembeweging. Deze schrijfwijze erkent dat Zwart-zijn voor veel mensen méér is dan alleen een uiterlijke eigenschap: het verwijst naar een collectieve ervaring, verbondenheid en maatschappelijke positie²⁶. We kiezen voor: **Wel** met een hoofdletter wanneer het gaat over Zwart als culturele identiteit of in bepaalde kunstuitingen om zo geschiedenis te erkennen. Bijvoorbeeld Zwarte emancipatiestrijd, Zwarte muziek. Houd wel in gedachten dat Zwart in deze context kan gaan over veel verschillende subculturen. Bijvoorbeeld: “Deze tentoonstelling gaat over de geschiedenis van Zwarte muziek. Hiermee wordt onder andere bedoeld: soul, jazz, gospel, funk, r&b en hiphop.”²⁷

Niet met een hoofdletter wanneer het enkel over huidskleur gaat, zonder dat er sprake is van een gedeelde culturele of maatschappelijke identiteit. In zo’n context bedoelt men meestal de niet-witte groep, bijvoorbeeld om ongelijkheid of uitsluiting aan te duiden. Hiervoor gebruiken we de term ‘**van kleur**’. Bijvoorbeeld: “Het onderzoek toont aan dat studenten van kleur vaker gediscrimineerd worden dan witte studenten.”

Sinds enkele Amerikaanse media in 2020 besloten om **Zwart** (Black) met een hoofdletter te schrijven, speelt er een discussie over het wél of niet gebruiken van de hoofdletter. Er zijn critici die stellen dat er niet één uniforme Zwarte identiteit bestaat, en dat sommige mensen zich liever identificeren met hun specifieke etnische achtergrond. Zij beargumenteren dat een hoofdletter daarom onnodig is. In Nederland heeft deze discussie over de hoofdletter nog geen prominente plek in het publieke debat ingenomen. Lees meer in dit [opiniestuk op OneWorld](#).

Culturele feestdagen en betekenisvolle momenten

Respect voor een oorspronkelijke taal en cultuur is belangrijk in taal rondom culturele feestdagen en betekenisvolle momenten. Sommige Nederlandse vertalingen doen geen recht aan de complexiteit of spirituele betekenis, waardoor de kans op vooroordelen wordt vergroot. De voorkeur gaat dan ook uit naar de oorspronkelijke term.

3.5 Inclusiviteit & Toegankelijkheid

In onze boodschap bereiken we een grote groep mensen die verschillen in leeftijd, uiterlijk, behoeften en informatieverwerking. Inclusieve taal zorgt ervoor dat we actief uitsluiting tegengaan én dat meer mensen zich aangesproken voelen.

Toegankelijkheid

Toegankelijkheid gaat over verschillende aspecten van communicatie. Begrijpelijke taal is daar een belangrijk onderdeel van. Hieronder lichten we enkele relevante tips toe.

Duidelijke taal bepaalt voor een groot deel de effectiviteit van je boodschap. Op basis van de taalniveaus zou B1 hiervoor geschikt zijn. Dat zijn woorden die de overgrote meerderheid van de Nederlandse bevolking begrijpt. En korte, actieve zinnen. Voor beleidscommunicatie is dat soms een uitdaging. Een andere manier om begrijpelijk te communiceren zijn de 3 V's:

‘Vriendelijk, volwassen en vertrouwenwekkend. In een tekst die daaraan voldoet, gebruik je de juiste woorden voor jouw doelgroep. Misschien soms met een moeilijk woord, omdat dit nodig is om iets uit te leggen. Maar dat is dan volwassen taalgebruik, en daar profiteren alle lezers van.’²⁸

‘In 2023 schreven onderzoekers Leo Lenz en Henk Pander Maat een alternatieve versie van de troonrede uit 2022. Ze gebruikten vooral makkelijkere woorden en kortere zinnen. De onderzoekers veranderden inhoudelijk niets aan de tekst, maar gaven wel drie keer een uitleg bij een lastig woord, zoals ‘kringlooplandbouw’. Een groep van honderd proefpersonen beluisterde de originele versie, en honderd anderen beluisterden de aangepaste versie. De groep die de simpele troonrede beluisterde begreep niet alleen de inhoud beter, maar beoordeelde de tekst ook positiever dan de andere groep.’ Bron: NOS²⁹

Meer informatie en tools:

- De redactie van de website Rijksoverheid.nl schrijft alle teksten op B1-niveau. Wat dit inhoudt vind je op <https://www.communicatierijk.nl/vakkennis/rijkswebsites/aanbevolen-richtlijnen/taalniveau-b1>
- Gebruiker Centraal is een community van en voor mensen die werken aan de dienstverlening of communicatie van de overheid: <https://www.gebruikercentraal.nl/>
- Via de tool IshetB1 kun je per woord vinden hoe moeilijk deze is en wat mogelijke alternatieven zijn <https://www.ishetb1.nl/>

Validisme

Mensen hebben verschillende fysieke, mentale of emotionele behoeften of beperkingen. De meeste mensen krijgen op een moment in hun leven te maken met zo'n behoefte, bijvoorbeeld door leeftijd of ziekte. Voor de een is dat tijdelijk, voor de ander permanent. Hier bestaan veel discriminerende, stigmatiserende en kleinerende uitingen over in dagelijks taalgebruik (validisme). Daardoor wordt deze vorm van discriminatie vaak herhaald en genormaliseerd. OCW vindt het belangrijk om ook die discriminatie te erkennen en te bestrijden. Dat doen we onder andere door:

- Mensen als volwaardig te zien (zie ook uitgangspunt 1).
 - Iemand heeft een beperking maar is niet beperkt
 - Pijn te erkennen zonder te betuttelen of negeren
 - Niet te prijzen voor prestaties ondanks hun beperking (“wat knap dat...”)
- Nederlandse Gebarentaal (NGT) als officiële taal te erkennen.
- Uitingen waarbij fysieke, zintuiglijke, neurologische of verstandelijke beperkingen in een negatieve zin voorkomen te vermijden. In plaats daarvan kun je specifiek omschrijven wat je bedoelt.
 - ‘Doe niet zo overdreven’ in plaats van ‘doe niet zo spastisch’
 - ‘Een probleem niet kunnen opmerken’ in plaats van ‘blind zijn voor een probleem’
 - ‘Let op de details’ in plaats van ‘kijk naar de details’

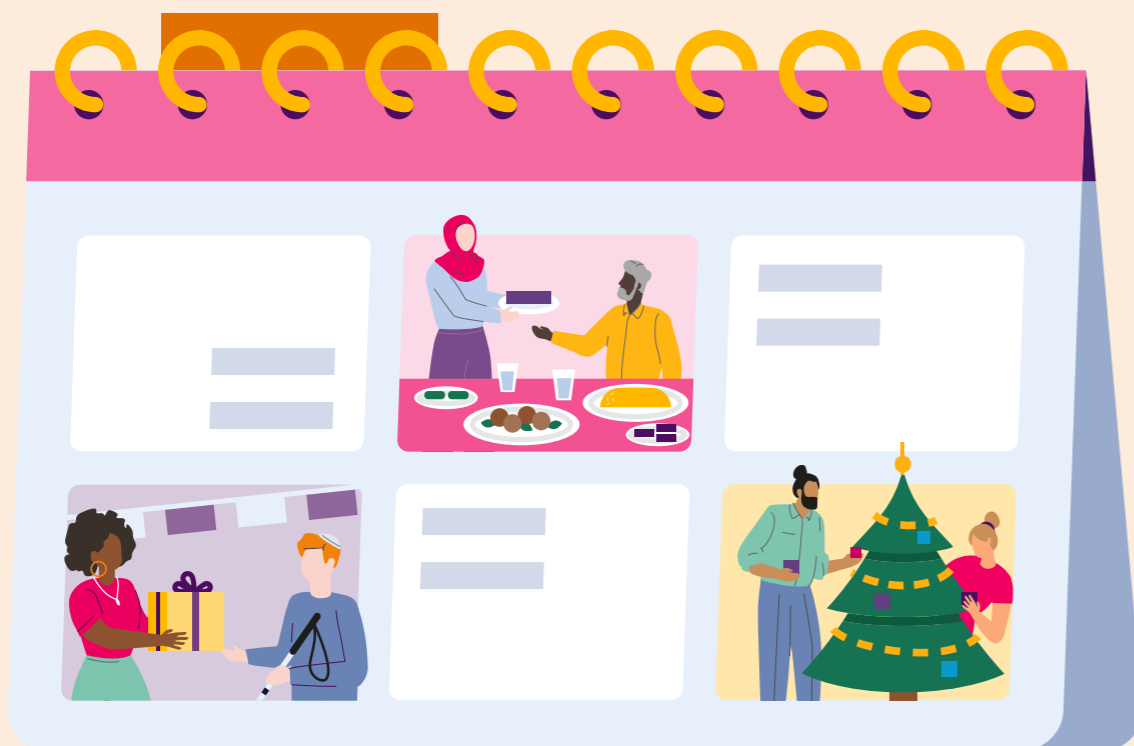
In 2016 bevestigde Nederland het VN-verdrag Handicap. Het doel: een wereldwijde verbeterde positie van mensen met een beperking. Verschillende organisaties zetten zich vanuit de Alliantie VN-verdrag in voor de implementatie van het verdrag. Een van de uitgangspunten van de Alliantie gaat over het sociaal model in tegenstelling tot het medisch model, relevant voor onze taal: vaak denkt men dat mensen met een beperking zich moeten aanpassen (medisch model). Maar een mens met een beperking is, net als iedereen, een variant van de mens. Daarom willen we gedrag en omgeving aanpassen zodat zoveel mogelijk mensen mee kunnen doen (sociaal model). Voorbeeld: Het probleem waarom iemand in een rolstoel niet naar binnen kan in een museum, ligt niet bij de rolstoel of persoon, maar bij de fysieke drempel die het museum ontoegankelijk maakt voor de persoon in de rolstoel.³⁰

Bijlage 1

Culturele feestdagen en betekenisvolle momenten

1.1 Culturele feestdagen en betekenisvolle momenten

OCW houdt rekening met verschillende culturele feestdagen en betekenisvolle momenten. DiversOCW ontwikkelde de Inclusiekalender^b, met allerlei belangrijke momenten per jaar en de betekenis. Als aanvulling op de kalender vind je in deze gids een aantal aandachtspunten voor woorden, toon en boodschap rondom dit soort betekenisvolle dagen (niet alle dagen zijn hier opgenomen).^c

In het algemeen:

- De zes [uitgangspunten](#) uit de taalgids zijn ook hier relevant.
- Iedereen is welkom, en de gemeenschap van de culturele feestdag staat centraal.
- We gebruiken de namen van de dagen in de oorspronkelijke taal. Vaak dekt de Nederlandse vertaling niet de diepgaande lading.
- Soms worden betekenisvolle dagen die buiten de ‘norm’ vallen, vergeleken met een christelijke dag. We respecteren deze dagen in hun eigen religieuze of spirituele context met de juiste terminologie.

Hindoeïstische dagen

Maha Shivaratri

‘De Grote Nacht van Shiva’ is een hindoeïstische viering die gewijd is aan de god Shiva. Het is een dag voor spirituele beoefening zoals meditatie of mantra’s om tot innerlijke rust te komen.

- Je spreekt het uit als ‘Mah-haa Shi-va-raa-tri’.
- Tijdens Maha Shivaratri wensen mensen elkaar zegeningen en voorspoed.

Holi (Phagwa)

Holi is een traditioneel lentefeest uit het hindoeïsme, dat het einde van de winter en de komst van een nieuw seizoen markeert. Het staat symbool voor de overwinning van het goede op het kwade. Tijdens Holi komen vrienden, familie en gemeenschappen samen om te vieren met muziek, eten en het gooien van gekleurd poeder. De kleurpoeders staan voor vreugde en gelijkheid: verschillen tussen mensen vervagen – iedereen doet mee.

- Mensen wensen elkaar Subh Holi (‘Sjoeb Ho-lie’), gelukkig nieuwjaar.
- Hindoestaanse mensen zijn een bevolkingsgroep en niet automatisch aanhangers van het Hindoeïsme.

Divali

Divali (uitgesproken als ‘di-wa-li’) is een belangrijk feest in het hindoeïsme en vindt zijn oorsprong in India. Het woord betekent letterlijk ‘rij van lichtjes’. Deze lichtjes symboliseren het innerlijk licht, dat staat voor wijsheid, goedheid en de overwinning van het goede op het kwade. Tijdens Divali wordt de godin Lakshmi, de godin van voorspoed, verwelkomd. Dit gebeurt door het huis te reinigen, diya’s (olielampjes) te branden, gebeden te doen en te mediteren. Ook is Divali een moment van samenkomen: families en vrienden bezoeken elkaar, delen maaltijden en wensen elkaar voorspoed toe. Het feest benadrukt verbondenheid, zowel met elkaar als met het spirituele.

- Wens iemand gelukkig Divali met Subh Divali (‘Sjoeb Die-wa-li) of Subh Deepavali (‘Sjoeb Diep-uh-vuh-lie’). Ook andere gelukwensen zijn gebruikelijk.

b. Akbal, S. (2024) Inclusiekalender [PDF]. Rijksoverheid. <https://www.werkenvoornederland.nl/binaries/content/assets/wvnl/diversiteit-en-inclusie/inclusiekalender.pdf>

c. In deze bijlage vind je tips voor de uitspraak van dagen. In de praktijk kan de fonetische uitspraak (hoe je het uitspreekt) verschillen per taal of dialect.

Verschillende Zuid-Oost/Oost-Aziatische feestdagen

In verschillende Aziatische landen vinden dagen plaats om voorouders of doden te eren. Deze hebben per land of religie soms een andere naam. Twee bekende dagen in China zijn Ching Ming ('tjieng mieng'), specifiek voor de voorouders, en Chung Yuan ('tjung juèn') ook bekend als Zhong Yuan Jie ('tjong juèn jie-eh') voor alle doden. Een ander bekend feest is Duanwu Jie ('dwan-woe jie'), hierbij vieren mensen de dood van de dichter en staatsman Qu Yuan ('tsju juèn'), hij staat bekend om zijn kleurrijke drakenboten.

- Voor veel van de Chinese feestdagen wensen mensen elkaar een gelukkig feest met 'Jié Kuàle' ('djieh kwai-luh') achter de naam van de dag.

Sutsubun Sai

Deze Japanse dag staat voor het begin van de lente volgens de oude Japanse maankalender. Oude geesten worden verjaagd en geluk wordt verwelkomd. Onder andere met de uitspraak "Oni wa soto, fuku wa uchi" ("oni wa so-to fu-ku a ut-sjie").

Boeddhistische dagen

In het boeddhisme wordt de verjaardag, de sterfdag en de dag van verlichting van Siddharta Gautama 'sid-harta gu-auw-ta-ma' (Boeddha) gevierd met Wesak ('we-sak'). Daarnaast hebben de stromingen in het boeddhisme (Theravada 'the-ra-va-da', Mahayana 'mah-ha-ja-na' en Vajrayana 'vatsj-ra-ja-na') eigen betekenisvolle dagen door het jaar. Meditatie, liefdadigheid en het zingen van boeddhistische teksten zijn gebruikelijk op dit soort dagen.

- Op boeddhistische dagen worden vaak uitspraken van dankbaarheid en liefde gedaan.

Herdenking Slavernijverleden

Op deze dagen herdenken we de afschaffing van de slavernij door Nederland op 1 juli 1863/1873 (1873, omdat tot slaafgemaakten op sommige plekken nog tien jaar moesten doorwerken op de plantages). In sommige steden/provincies zijn de herdenking en viering verdeeld over 30 juni en 1 juli.

- Ketu Koti^d ('kittie kottie') is de meest gebruikte naam in het Sranantongo, de letterlijke vertaling is 'verbroken ketenen'. Voor veel Nederlanders met een Caribische achtergrond, met name Curaçao, is Kadena Kibrá gebruikelijk. Dit komt uit het Papiamentu.
- Ketu Koti is voor velen een dag om te reflecteren op het slavernijverleden, systemisch racisme en de doorwerking daarvan in het heden. Het wordt steeds vaker erkend als een belangrijke dag voor het hele land, niet alleen voor de Surinaamse of Caribische gemeenschap.
- Emancipatiedag is een specifieke verwijzing naar de emancipatie van de tot slaaf gemaakten. Een andere naam die daar vaak voor wordt gebruikt is Dia di Abolishon in het Papiamentu.
- Wissel in je boodschap af als het gaat om namen of landen. Zo erken je dat het slavernijverleden over verschillende landen gaat^e. Voorbeeld: in de speech van het NiNsee (2024) begroet toenmalig voorzitter Linda Nooitmeer de bezoekers met "Bon dia, Good day, Lespeki day, Goedemiddag. Geachte aanwezigen, kijkers thuis in Suriname, het Caribisch deel van het Koninkrijk, excellenties, aanwezigen in het Oosterpark en op het Museumplein en al die andere plekken in Nederland." Ze eindigt de speech met "Ik wens u een bon dia di abolishon, a good Emancipation Day, wan swit manspasi dey en een fijn Ketu Koti." Wan swit manspasi dey spreek je uit als 'wan swit-ti mans-passi dej'.

d. Ketu Koti kan op verschillende manieren geschreven worden vanuit het Sranantongo, de betekenis is dan net iets anders. De meest gebruikte schrijfwijze voor OCW is Ketu Koti.

e. Het NiNsee adviseert om geen nieuwe naam voor de dag te bedenken. Dit zou geen recht doen aan de vroege emancipatie van met name de Afro-Surinaamse gemeenschap.

Islamitische dagen

De ramadan is een heilige maand voor moslims waarin wordt gevast van de dageraad tot zonsondergang. Tijdens deze periode eten en drinken moslims niet overdag. De ramadan draait niet alleen om lichamelijk vasten, maar ook om spirituele verdieping, saamhorigheid, vrijgevigheid en liefdadigheid. Het vasten stopt na zonsondergang met een kort gebed en (doorgaans) een dadel. Daarna volgt de iftar, een gezamenlijke maaltijd met familie, vrienden of de gemeenschap. Met het fysieke proces van het vasten wordt er stilgestaan bij spirituele groei. De vastenmaand wordt afgesloten met drie dagen feest: Eid al-Fitr. Een bezoek aan de moskee, samenkomst en verbinding staan centraal tijdens Eid.

Een andere belangrijke dag is Eid-al-Adha ('ied al-ad-ha'). Deze wordt gevierd ter nagedachtenis aan de profeet Ibrahim (Abraham), die bereid was zijn zoon te offeren voor God. Het is gebruikelijk dat een schaap wordt geslacht (niet per se door de familie zelf) en gedeeld, voornamelijk aan mensen in armoede. Samenzijn en delen is een belangrijk onderdeel van deze dag.

- De term 'Suikerfeest' gebruiken we niet, deze doet af aan de spirituele invulling van de vastenmaand. Het beeld dat alleen maar zoetheid wordt gegeten klopt niet en willen we doorbreken.
- Wens elkaar of moslims die meedoen aan de ramadan een gezegende ramadan met bijvoorbeeld 'Ramadan Mubarak' (gezegende ramadan) of 'Ramadan Kareem' (gulle ramadan).
- Aan het einde van de vastenmaand kun je elkaar feliciteren met bijvoorbeeld Eid Mubarak ('ied moe-bah-rak') in het Arabisch, Ramazan Bayramınız Mübarek Olsun ('Bye-rah-muh-nuz Moe-ba-rek Ol-soen') in het Turks of fijn Fitrfeest ('fie-tr') in het Nederlands.

- Eid Mubarak betekent 'gezegend feest' en is ook gebruikelijk bij Eid al-Adha.
- Als je niet meedoet aan de ramadan kun je alsnog rekening houden met elkaar. Bijvoorbeeld door een etentje of borrel te verplaatsen of afspraken anders in te plannen. Vraag vooral aan je collega's of je nog ergens anders rekening mee kunt houden.
- Leer meer over de spirituele betekenis en gebruiken tijdens de vastenmaand via bijvoorbeeld [Suhoor Stories](#) of platformen als [Inclusified](#).

Lunar New Year

In verschillende Zuid-Oost en Oost Aziatische landen wordt het Lunar New Year gevierd, elk met een eigen naam. Het is een eerbetoon aan de familie (de levenden en de doden) en aan de rijke tradities van het verleden. Ieder jaar staat in het teken van een dier uit de Aziatische dierenriem (sterrenbeeld). Vijftien dagen lang worden verschillende culturele activiteiten gevierd, familie bezocht en samen gegeten. De kleur rood staat voor geluk en voorspoed.

- Je kunt elkaar een wens voor het nieuwe jaar geven, eventueel gelinkt aan de eigenschappen van het jaarlijkse sterrenbeeld.

Jij-dag (Moederdag/Vaderdag)

Op deze dag worden alle moeders of vaders wereldwijd in het zonnetje gezet. Om deze dag te verbreden wordt het ook wel de Jij-Dag genoemd. Hierbij kies je zelf iemand om in het zonnetje te zetten die een belangrijke rol speelt in je leven. Zo houd je ook rekening met regenbooggezinnen, alleenstaande ouders en kinderen zonder ouders.

Pride dagen

Door het jaar heen zijn er meerdere dagen waarop aandacht wordt gevraagd voor de lhbtq+-gemeenschap. Sommige dagen, zoals Nationale Coming Out Dag, staan in het teken van een specifiek thema of moment. Andere dagen vieren de gemeenschap in haar geheel of vragen aandacht voor bredere acceptatie en gelijkwaardigheid. De meest bekende term is Pride. Pride is begonnen als protest. En dit vindt daarom nog steeds plaats in de vorm van een demonstratie. Wereldwijd, ook in Nederland, worden nog steeds veel lhbtq+ mensen gediscrimineerd. Tijdens de Pride Walk demonstreren mensen voor gelijke rechten. Sommige steden hebben een eigen dag, periode, of feest.

- Spreek je het hele jaar uit voor lhbtq+-rechten, niet alleen op deze dagen. Tijdens Pride gaat het over de volledige gemeenschap. In onze boodschap streven we naar gelaagde verhalen: we besteden aandacht aan de breedte van de lhbtq+-gemeenschap en emancipatie (intersectionaliteit). Bijvoorbeeld: niet uitsluitend witte homoseksuele mannen in beeld, maar juist ook diversiteit in kleur, gender en fysieke behoeften.
- Tijdens pride is iedereen die solidair is met de lhbtq+-gemeenschap welkom. Net als bij andere betekenisvolle dagen zijn respect en ruimte voor de gemeenschap waar het om draait belangrijk.

Bewustwordingsdagen

Door het jaar heen zijn er meerdere dagen om bewustwording te creëren voor een specifieke behoefte of gemeenschap. Bijvoorbeeld Wereld Autisme Dag of Week van de HSP (personen met hoogsensitiviteit).

- Ook binnen een groep is er enorm veel diversiteit (denk aan intersectionaliteit). Denk op Vrouwendag bijvoorbeeld aan vrouwen met verschillende etnische achtergronden, culturele achtergronden of transgender personen.
- De toon op dit soort dagen is respectvol. We vermijden ‘inspiration porn’^f, waarbij iemands beperking gebruikt wordt als motivatie voor anderen of om medelijden op te wekken.
- De boodschap gaat vaak om bewustwording en kan ook educatief zijn.

f. Young, S. (2014, 9 juni). I’m not your inspiration, thank you very much [\[Video\]](#). TED. Zie voor toelichting in het Nederlands: ‘Inspiratie porno’: Stella legt uit waarom mensen met een ... (unieksporten.nl)

Joodse dagen

Rosj Hasjana (‘rosj ha-sja-na’) markeert het Joodse Nieuwjaar. Mensen komen samen in de synagoge waar het draait om bewustwording, berouw en reflectie. Er volgen tien dagen voor zelfreflectie en persoonlijke groei, Aseret Jemei Tesjoeva (‘a-ser-et ye-mei t’sju-va’). De afsluiting is de grote verzoendag, Jom Kippoer (‘jom ki-poer’).

- Mensen wensen elkaar sjana tova (‘sha-na-to-va’), een goed jaar.

Joodse mensen vieren met Chanoeka (‘gha-noe-ka’) dat ze de grote tempel in Jeruzalem weer voor hun eigen godsdienst mochten gebruiken. Acht dagen lang wordt ’s avonds één kaarsje gebrand in een speciale kandelaar.

Een andere belangrijke Joodse dag is Pesach (‘peh-sach’), de herdenking van de uittocht van het Joodse volk uit Egypte. Herinnering, dankbaarheid en reflectie staan centraal.

- Mensen wensen elkaar een fijne feestdag op verschillende manieren. ‘Fijne Chanoeka’ of in het Hebreeuws ‘Chag Sameach’ (‘Gagh Sa-me-ach’), wat betekent vrolijk feest. Chag Sameach wordt ook tijdens Pesach gebruikt.

Christelijke dagen

Veel van de officiële feestdagen in Nederland zijn christelijke dagen. Met Kerstmis (vaak zo aangeduid door rooms-katholieken), kerst(feest) (vaak zo aangeduid door protestanten) vieren christenen wereldwijd de geboorte van Jezus Christus. Goede Vrijdag is de vrijdag voor Pasen. Op deze dag herdenken christenen de kruisiging en dood van Jezus. Met Pasen vieren christenen dat Jezus opgestaan is uit de dood, op de derde dag na zijn kruisiging. Op Hemelvaartsdag herdenkt de christelijke kerk dat Jezus Christus is omhooggegaan naar God, zijn vader in de hemel. In veel kerken wordt die dag een speciale dienst gehouden. Tijdens het Pinksterfeest wordt herdacht dat de Heilige Geest vanuit de hemel werd gegeven aan de volgelingen van Jezus. Ook het Sinterklaasfeest komt oorspronkelijk uit het Christendom.

- Mensen wensen elkaar een gelukkige, vrolijke of zalige feestdag.
- Bij OCW gebruiken we de term Piet in plaats van Zwarte Piet. Ook in de beelden en gebruiken rondom Sinterklaas zijn zwart-geschilderde pieten niet welkom bij OCW.
- In kinderliedjes of gedichten rondom Sinterklaas zijn nog veel stereotypen of koloniale associaties te vinden. Deze taal heeft veel impact op hoe we naar het verleden kijken en racisme vandaag de dag. Lees [hier](#) meer.

Dodenherdenking en Bevrijdingsdag

Op 4 en 5 mei staat Nederland stil bij de Tweede Wereldoorlog. Op 15 augustus staan we stil bij de herdenking van de oorlog in het Indisch Oceanisch gebied en het officiële einde van WOII.

- Op deze dagen zoeken we in onze taal naar erkenning van de geschiedenis, zonder te generaliseren of stigmatiseren (othering). Zo hebben we het liever over ‘de Duitse bezetter’ dan ‘de Duitsers’. En zo spreken we van Japanse interneringskampen in plaats van ‘Jappenkampen’.
- Nationaal Comité 4 en 5 mei omschrijft de herdenking als volgt: “Tijdens de Nationale Herdenking herdenken wij allen – burgers en militairen – die in het Koninkrijk der Nederlanden of waar ook ter wereld zijn omgekomen of vermoord; zowel tijdens de Tweede Wereldoorlog en de koloniale oorlog in Indonesië, als in oorlogssituaties en bij vredesoperaties daarna.”
- De term Holocaust betekent letterlijk ‘offer’. Die betekenis vinden veel mensen ongepast voor de vervolging en massamoorden tijdens de Tweede Wereldoorlog van Joodse mensen en hun cultuur. ‘Shoah is de Hebreeuwse vertaling van het Nederlandse woord ‘ramp’ of vernietiging’ en dekt de lading beter. OCW volgt de aanpak van de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding (NCAB): voor de herkenbaarheid gebruiken we in eerste instantie Holocaust, maar soms in combinatie met Shoah.

Roma en Sinti dagen

De Roma en Sinti gemeenschap kent een aantal belangrijke feest- en herdenkingsdagen. Op 8 april is Wereld Roma dag, een feestdag voor Romagroepen wereldwijd. Het Roma-volk is van oorsprong een nomadisch volk en bestaat uit vijf stammen. Sinti is de bekendste groep in Europa en is een van deze stammen. Wereld Roma dag is een van de weinige vieringen die het Roma-volk heeft. Het doel van de dag is om de Roma-cultuur te vieren, hun rechten te erkennen en aandacht te vragen voor de discriminatie die zij ervaren.

Elk jaar vindt op 2 augustus de Roma Genocide Herdenkingsdag (Roma Holocaust Memorial Day) plaats - een officiële herdenkingsdag voor de Roma-slachtoffers van de genocide tijdens de Tweede Wereldoorlog. Roma en Sinti uit heel Europa komen op en rond deze dag naar Auschwitz om de genocide op hun volk te herdenken.

Bijlage 2

Inclusieve woordenlijst

De woordenlijst is bedoeld om gemakkelijk te filteren. De zes uitgangspunten uit de taalgids gelden voor al onze taal. Bij elk woord vind je een verwijzing naar een of meer uitgangspunten die meer inzicht geven in de woordkeuze.

Met deze woorden vermijden we discriminatie en racisme en bevorderen we inclusie. Veel van de woorden zijn context-afhankelijk. Het betekent dus niet per se dat we een woord in de lijst 'in plaats van dit' nooit meer gebruiken. In de kolom 'waarom?' lees je over welke context we het hebben.

Op de plekken waar een (X) staat, bedoelen we een specifiek land of kenmerk dat kan veranderen op basis van de context. 'Nederlander met (X) achtergrond' kan in een onderzoek bijvoorbeeld 'Nederlander met een Marokkaanse achtergrond' zijn.

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
Holocaust in combinatie met Shoah	Holocaust	Cultuur	De term Holocaust betekent letterlijk 'offer'. Die betekenis is ongepast voor de vervolging en massamoorden tijdens de Tweede Wereldoorlog van Joodse mensen en hun cultuur. Shoah is de Nederlandse vertaling van het Hebreeuwse woord 'ramp' of 'totale vernietiging' en dekt de lading beter. OCW volgt de aanpak van de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding (NCAB): voor de herkenbaarheid gebruiken we in eerste instantie Holocaust, maar soms in combinatie met Shoah. Voorbeeld: 'Nationaal antisemitismecoördinator Eddo Verdoner lanceert een steunpunt voor Holocaust-educatie, een plek waar docenten terecht kunnen met vragen over en hulp bij het lesgeven over de Shoah.'		4
Persoon met (X) beperking/handicap 'Beleid voor personen die een visuele beperking hebben of blind zijn'	Mindervalide, gehandicapten, beperkten 'Beleid voor blinden'	Inclusie	We behandelen iedereen gelijkwaardig, daarom vermijden we de term 'invalide' wat betekent 'minder waardig'. De term beperking of handicap gebruiken we in verschillende contexten. Beperking gaat over een persoonlijke situatie, handicap gaat over obstakels door de omgeving van een persoon. OCW volgt het VN-verdrag Handicap. Voorop staat: niet de beperking is het probleem, maar de manier waarop de samenleving is ingericht.	Wees specifiek waar mogelijk. Bijvoorbeeld: fysieke beperking, visuele beperking enzovoorts. Indien mogelijk kun je benoemen wat wél kan: 'dit evenement is rolstoeltoegankelijk'.	1, 2, 5
Racisme / (X) etniciteit of culturele identiteit 'We onderzoeken racisme in relatie tot etniciteit, culturele identiteit en leeftijd'	Ras 'We onderzoeken ras en leeftijd'	Kolonialisme	De term 'ras' is ooit bedacht om te bepalen hoe slim of 'goed' mensen zijn op basis van bijvoorbeeld huidskleur. Dit is onjuist en schadelijk. Toch worden mensen oneerlijk en slecht behandeld op basis van dit idee. We spreken dan van racisme. Als het relevant is om iemands huidskleur of afkomst te benoemen in het kader van racisme, hebben we dus niet over 'ras', maar over een specifieke etniciteit of culturele identiteit.	Lees in de gids bij 3.3. Kolonialisme en slavernijverleden meer over de term 'ras'. Het n-woord reproduceren we nooit, ook niet in een quote.	4
Tot slaaf gemaakt	Slaaf	Kolonialisme	We erkennen de onderdrukking, uitbuiting en ontmenselijking van de mensen die tot slaaf zijn gemaakt. Deze term benadrukt dat het om mensen gaat: een mens is nooit een slaaf, maar wordt tot slaaf gemaakt door een ander.	Meer informatie in de gids bij 3.3. Kolonialisme en slavernijverleden.	1, 4
Oorspronkelijke bewoners	Inheems, indiaan, Eskimo etc.	Kolonialisme	We vermijden termen die bedacht zijn om mensen te onderdrukken. Voorbeeld: 'Inheems' verwijst voor sommige mensen te veel naar het kolonialisme. Het kan zijn dat een gemeenschap zelf wél voor bijvoorbeeld 'inheems' of 'native' kiest. Bijvoorbeeld omdat ze het een geëmancipeerde term vinden. Onze voorkeur is 'oorspronkelijke bewoners', tenzij de samenwerkingspartner/doelgroep anders aangesproken wenst te worden.	Leg bij de term 'inheems' uit waarom je deze term wel/niet gebruikt, bijvoorbeeld door aan te geven dat een deelnemer/partner die voorkeur heeft.	4
17e eeuw	Gouden Eeuw	Kolonialisme	De periode tussen 1600 en 1700 was voor sommige mensen in Nederland een tijd van rijkdom en bloei, maar ten koste van veel mensen in de slavernij. Met de term 'Gouden Eeuw' lijkt de geschiedenis mooier dan deze daadwerkelijk was.	In de context van onderwijs of cultuurgeschiedenis kun je de term 'Gouden Eeuw' nog tegenkomen. Als het nodig is om een tekst of quote over te nemen kun je uitleggen waarom '17e eeuw' nu de voorkeur heeft.	4

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
<p>Zwart met hoofdletter</p> <p>'Deze tentoonstelling gaat over de geschiedenis van Zwarte muziek. Hiermee wordt onder andere bedoeld: soul, jazz, gospel, funk, r&b en hiphop.'</p>	witte en Zwarte mensen	Kolonialisme	<p>Wel met een hoofdletter: wanneer het gaat over Zwart als culturele identiteit of in bepaalde kunstuitingen om zo geschiedenis te erkennen. Bijvoorbeeld Zwarte emancipatiestrijd, Zwarte muziek.</p> <p>Niet met een hoofdletter: wanneer het gaat over een huidskleur. Dan staan verschillende huidskleuren zo gelijkwaardig mogelijk naast elkaar.</p>	Meer informatie in de gids bij 3.3. Kolonialisme en slavernijverleden.	4
Witte mensen	Blanke mensen	Kolonialisme	Wit verwijst, net als zwart, niet naar een exacte huidskleur maar naar een sociale constructie: een maatschappelijke positie die historisch en cultureel betekenis heeft gekregen. We gebruiken daarom "wit" in plaats van "blank", omdat "wit" neutraal is en niet de positieve, zuiverende lading draagt die "blank" heeft. Zo spreken we groepen op een gelijkwaardige manier aan.	Vaak is het niet relevant om huidskleur te benoemen. Want wie valt er allemaal onder wit en wie niet? De term wordt vaak gebruikt om machtsverschillen uit te drukken. Als het relevant is, hebben we het liever over bijvoorbeeld etniciteit of cultuur.	4
<p>Nederlander met een (X) achtergrond</p> <p>'Dit onderzoek gaat over discriminatie bij Nederlanders met ouders die zijn geboren in Marokko en Nederlanders met ouders die geboren zijn in Nederland'.</p>	<p>Half Nederlands, allochtoon, buitenlander, niet-Westers</p> <p>'Dit onderzoek gaat over niet-Westerse mensen ten op zichte van Nederlanders'</p>	Etniciteit/cultuur	<p>Het liefst maken we nooit onderscheid tussen Nederlanders en hun achtergrond. Toch is dat soms relevant, bijvoorbeeld in het kader van onderzoek naar racisme. De term 'Nederlander met een (x) achtergrond' is dan het minst negatief. Kijk vooral eerst naar de context en of je de term specifiek kunt maken. Leg ook uit waarom je voor deze term kiest. Voorkom overbodig onderscheid tussen een Nederlander met Nederlandse achtergrond en een Nederlander met een (X) achtergrond door specifiek te zijn in wat je bedoelt en gelijkwaardig taalgebruik.</p> <p>Allochtoon is een tijdlang veel gebruikt maar heeft een negatieve connotatie en werkt uitsluiting in de hand, bovendien is het niet specifiek. Half Nederlands gebruiken we niet omdat dit insinueert dat iemand niet 'heel' is en dit geen gelijkwaardige positie insinueert. Tegenwoordig gebruikt men mensen met een bi-culturele achtergrond.</p>	Meer informatie over onderzoek naar deze terminologie in de gids bij 3.4. Etnische en culturele diversiteit.	2 , 5
<p>Gemarginaliseerde mensen/positie</p> <p>'Het beleid richt zich op mensen in een gemarginaliseerde positie in de samenleving'</p>	<p>Minderheden</p> <p>'Het beleid richt zich op minderheden in de samenleving'</p>	Kolonialisme	We leggen de nadruk op de ongelijke machtsverhoudingen en de positie waardoor mensen daarin terecht komen. 'Minderheden' gaat daarentegen eerder over aantallen en is (met name wereldwijd) vaak incorrect.	Wanneer het wel over aantallen gaat, bijvoorbeeld vanuit organisatieperspectief, kun je het ook hebben over 'ondervertegenwoordigde mensen/groepen'. Algemene alternatieven zijn 'representatie' of 'meerstemmigheid'.	1 , 4

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
Regio/omgeving ‘De culturele gebruiken in deze regio...’ of ‘de bewoners uit deze omgeving...’	Leefgebied ‘De bewoners in dit leefgebied...’	Kolonialisme	Geef aan waar het over gaat. Een ‘leefgebied’ wordt vaker gebruikt voor bijvoorbeeld dieren en in koloniale taal voor omgevingen die ‘minder ontwikkeld’ zouden zijn.		4
Gemeenschap	Stam	Kolonialisme	Alle groepen/volken/gemeenschappen zijn gelijkwaardig. De term ‘stam’ wordt vaak geassocieerd met primitief en minder ontwikkeld.	Soms wordt door mensen zelf ‘tribe’ gebruikt om hun gemeenschap te omschrijven. Gebruik het alleen als mensen zelf aangeven daar de voorkeur voor te hebben.	4
Zelfbeschikking, betrokkenheid ‘OCW wil kunstenaars van kleur betrekken bij...’	Empoweren, mensen een stem geven ‘Wij willen kunstenaars van kleur in de sector empoweren’	Kolonialisme	Machtsverschillen willen we doorbreken, niet bevestigen. Daarom richten we ons op de kracht die mensen al in zichzelf hebben, in plaats van de macht die iemand anders hen zou kunnen geven. De term ‘empoweren’ kan bijvoorbeeld passend zijn wanneer een gemeenschap dit over zichzelf zegt (‘wij willen kunstenaars van kleur in de sector empoweren’). Maar als het vanuit OCW komt, kan het als neerbuigend overkomen, alsof mensen gered moeten worden. Hetzelfde geldt voor ‘mensen een stem geven’, dat is niet nodig, mensen hebben al een stem maar worden niet altijd gehoord. Een meer gelijkwaardige benadering zou zijn om te zeggen: ‘OCW wil kunstenaars van kleur betrekken bij...’. Vraag jezelf af: vanuit welke machtspositie wordt deze tekst geschreven?		4
Gebruik specifieke landen waar mogelijk ‘Nederland vindt vrijheid van meningsuiting belangrijk’	Westerse beschaving, eerste/derde wereld ‘De Westerse beschaving vindt vrijheid van meningsuiting belangrijk’	Kolonialisme	Een specifiek land is vaak beter dan een generalisatie. Bekende generalisaties zoals ‘Westerse beschaving’ hebben een link met het koloniale verleden, het lijkt dan alsof een bepaalde groep landen beter is dan een andere groep.	Meer informatie in de gids bij 3.3. Kolonialisme en slavernijverleden.	4
Indisch Oceanisch gebied	De Oost	Kolonialisme	Als het gaat om meerdere landen kun je een geografische benaming gebruiken, zoals Indisch Oceanisch gebied. Dat is neutraler dan ‘de Oost’ wat verwijst naar het kolonialisme.		4
Zuidwest-Azië	Midden-Oosten	Kolonialisme	Noord-Amerika en Europese landen zijn niet het middelpunt van de wereld, dat willen we reflecteren in onze taal. Zuidwest-Azië is de geografische aanduiding van het uiterst zuidwestelijke deel van Azië (vaak nog benoemd als ‘Midden-Oosten’).	Benoem de specifieke landen indien mogelijk. Gebruik Midden-Oosten eventueel als voetnoot ter verduidelijking of geef uitleg. Meer informatie in de gids bij 3.3. Kolonialisme en slavernijverleden.	4

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
<ul style="list-style-type: none"> – Caribisch deel van het Koninkrijk (de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten en de bijzondere gemeenten Bonaire, Sint Eustatius en Saba) – Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius en Saba samen) / BES-eilanden 	Nederlandse Antillen	Kolonialisme	De term ‘Nederlandse Antillen’ komt voort uit de koloniale tijd. Sinds 2010 zijn Curaçao en Sint Maarten, net als Aruba, zelfstandige landen binnen het Nederlands Koninkrijk. De eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba (ook wel: BES-eilanden) zijn een bijzondere gemeente van Nederland.	In sommige wetten of namen kom je nog ‘Nederlandse Antillen’ tegen. Je kunt dan aangeven om welke landen/eilanden het nu gaat, of verwijzen naar ‘voormalig Nederlandse Antillen’.	4
Overwegend Arabischtalige landen	Arabische wereld	Kolonialisme	Bij voorkeur hebben we het over specifieke landen, in plaats van een generaliserende term. Zo vermijden we in elk geval ‘de Arabische wereld’. Een alternatief is ‘overwegend Arabischtalige landen voor de landen waar de Arabische taal de belangrijkste voertaal is en de Arabische cultuur als dominante cultuur wordt beschouwd. Hieronder vallen Libanon, Syrië, Palestina, Irak, Jordanië, Saoedi-Arabië, Bahrein, Qatar, Koeweit, de Verenigde Arabische Emiraten, Jemen, Oman, Egypte, Soedan, Libië, Tunesië, Algerije, Marokko, Mauritanië en de (door Marokko bezette) Westelijke Sahara.		4
Overwegend Spaanstalig Amerika / Midden- en Zuid-Amerika	Latijns-Amerika	Kolonialisme	Als het gaat over landen in Midden- en Zuid-Amerika wordt wel eens verwezen naar ‘Latijns-Amerika’. Deze term komt vanuit de koloniale tijd en gaat over het deel waar Romaanse (Spaans, Portugees, Frans) talen worden gesproken. Terwijl bijvoorbeeld Suriname en het Caribische gebied hier ook liggen. Bij voorkeur noemen we de landen die in de context relevant zijn. Als het specifiek gaat over de gesproken taal hebben we het bij voorkeur over ‘overwegend Spaanstalig Amerika’ voor landen in Midden- en Zuid-Amerika en het Caribisch gebied waar Spaans de belangrijkste voertaal is. Hieronder vallen landen als Mexico, Ecuador, Venezuela, Colombia, Peru, Chili en Argentinië, maar ook de Dominicaanse Republiek, Puerto Rico en Cuba.		4
Opvangprobleem / Woningnood / Werkloosheidcrisis ‘Nederland heeft een opvangprobleem’	Vluchtelingenprobleem ‘Nederland heeft een vluchtelingenprobleem’	Migratie	We leggen liever de nadruk op de situatie dan op de mensen, om zo stigmatisering te voorkomen. In plaats van te spreken over een ‘vluchtelingenprobleem’, benoemen we het specifieker als een ‘opvangprobleem’, afhankelijk van de context. Op deze manier richten we ons op de omstandigheden die om een oplossing vragen, in plaats van de personen die erdoor worden geraakt.		1

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
<p>Mensen die op de vlucht zijn / vluchteling ‘De mensen in deze opvang zijn gevlucht voor de gevaarlijke omstandigheden in hun land’</p> <p>Mensen die asiel aanvragen / asielzoeker ‘38.377 mensen vroegen in 2023 asiel aan in Nederland’</p> <p>Mensen die gemigreerd zijn / migranten ‘De sector wil aantrekkelijk zijn voor migranten’</p>	<p>Illegale vluchteling, vluchtelingenstroom</p> <p>‘Er kwam een vluchtelingenstroom binnen’</p>	Migratie	<p>Als het relevant is om mensen te benoemen op basis van migratie- of vluchtelingenstatus is het belangrijk om hier duidelijk onderscheid in te maken. Het is schadelijk als de overheid en media onterecht de ene persoon als vluchteling bestempelen en de ander als migrant. Zo lijkt het bij ‘migrant’ alsof de persoon vrijwillig naar Nederland is gekomen, wat negatieve gevolgen kan hebben voor die personen in de maatschappij.</p> <p>Vluchtelingen zijn mensen die hun land verlaten omdat zij daar gevaar lopen, bijvoorbeeld wegens godsdienst of politieke overtuiging.</p> <p>Een asielzoeker is iemand die bescherming zoekt waar zij niet de nationaliteit hebben. In Nederland bepaalt de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) of iemand mag blijven en de vluchtelingenstatus krijgt; ook wel statushouders of vergunninghouders genoemd. Houd er rekening mee dat ook asielzoekers zonder de officiële status ‘vluchteling’ nog steeds gevlucht kunnen zijn.</p> <p>Een migrant is iemand die het land van oorsprong vrijwillig verlaat voor bijvoorbeeld werk, een opleiding of een partner. Een belangrijk onderscheid tussen een migrant en een vluchteling is dat een migrant vrijwillig vertrekt: een vluchteling vlucht voor hun veiligheid.</p>	<p>* Een ‘illegale vluchteling’ bestaat niet. Het oversteken van een internationale grens om asiel aan te vragen is niet illegaal, ongeacht het vervoersmiddel, en zou volgens internationale afspraken iedere asielaanvraag op zijn minst gehoord moeten worden middels een asielprocedure.</p> <p>* Volgens het Vluchtelingenverdrag (1951) bestaat er geen ‘economische vluchteling’, omdat economische redenen niet worden genoemd in het verdrag. Ook situaties als klimaat worden niet genoemd. De tijden veranderen, en beargumenteerd kan worden dat het Verdrag nog iets achterloopt op de huidige werkelijkheid: de groep mensen die vluchten wegens catastrofes zullen gelet op de klimaatcrisis groter worden.</p>	1
<p>Integreren</p> <p>‘Met dit project stimuleert de gemeente de integratie’</p>	<p>Inburgeren</p> <p>‘Met dit project stimuleert de gemeente de inburgering’</p>	Migratie	<p>Inburgeren is een onderdeel van integratie. Wanneer het gaat over wettelijke verplichtingen is ‘inburgering’ nog steeds juist. Deze term gaat uit van een eenzijdige aanpassing van de persoon die recent in Nederland is gekomen. Daarom geven we de voorkeur aan ‘integratie’ als het gaat over een breder proces. Deze term richt zich op de wederzijdse aanpassing van mensen en een lang proces waar de hele maatschappij bij betrokken is.</p>		4
<p>Gebruik een specifieke leeftijd waar mogelijk</p> <p>‘Leer hoe je aansluit bij behoeften van collega’s tussen de 12 en 27 jaar oud.’</p>	<p>Gen Z, millennials, bejaarden</p> <p>‘Gen Z is lastig om mee te werken, zo ga je ermee om’</p>	Inclusie	<p>We hebben het altijd liever over een specifieke leeftijdscategorie dan een overkoepelende term. Zo zijn termen als gen Z, millennials of bejaarden niet altijd duidelijk en worden ze vaak in een negatieve context gebruikt om kenmerken te generaliseren. Als het relevant is om zo’n overkoepelende term te gebruiken, leggen we uit welke leeftijd we bedoelen.</p>		1
<p>Tolk Nederlandse Gebarentaal</p>	<p>Doventolk, blindentolk</p>	Inclusie	<p>Nederlandse Gebarentaal is een officiële taal. Een tolk wordt gebruikt om mensen met elkaar te helpen communiceren, niet alleen om mensen die bijvoorbeeld doof zijn te helpen.</p>		2, 5

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
Merken, herkennen, waarnemen, ervaren ‘In dit museum kan de bezoeker verschillende verhalen uit de 17e eeuw ervaren.’	Zien/kijken, horen ‘In dit museum kan de bezoeker verschillende verhalen uit de 17e eeuw zien’	Inclusie	Wanneer we het in een zin of stuk alleen hebben over bijvoorbeeld ‘kijken’ sluiten we een groep mensen uit die niet kunnen zien. Dit kan dus validistisch overkomen (discriminatie op basis van lichamelijke of mentale gesteldheid). Als alternatief kun je een term kiezen die aansluit bij een grotere groep mensen. Zo kan iedereen iets ‘opmerken’, ongeacht fysieke beperking.	Soms is een alternatief lastig. Je kunt dan afwisselen in de termen die je gebruikt. Door af te wisselen in mogelijkheden sluit je aan bij een grotere groep mensen (niet alleen in tekst maar ook in voorzieningen zoals ondertiteling). Bijvoorbeeld: ‘Bekijk of beluister het verhaal van ..’.	2
Basisgeletterd	Laaggeletterd	Inclusie	We leggen de nadruk op wat iemand wel kan, in tegenstelling tot de term ‘laaggeletterd’.	De term ‘laaggeletterd’ komt nog vaak voor. In de tekst kun je uitleggen wat je bedoelt. Bijvoorbeeld: ‘Het programma Tel mee met Taal bood jaarlijks subsidie voor activiteiten gericht op het verbeteren van basisvaardigheden: taal, rekenen en digitale vaardigheden.’	2
We gebruiken de wettelijke titels in het primair onderwijs		Onderwijs	Namen primair onderwijs (po): <ul style="list-style-type: none"> • Regulier basisonderwijs • Speciaal basisonderwijs: met aandacht voor behoeften waar het reguliere onderwijs niet in kan voorzien. • Speciaal onderwijs (so): waar specialistische ondersteuning is voor extra (leer)behoeften. • Voortgezet speciaal onderwijs (vso): met aandacht voor behoeften waar het reguliere voortgezet onderwijs niet in kan voorzien. 		2

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
<p>We gebruiken de wettelijke titels in het middelbaar onderwijs</p>		Onderwijs	<p>Namen voortgezet onderwijs (vo):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Praktijkonderwijs (pro): reguliere onderbouwvakken van het voortgezet onderwijs met daarnaast praktijkvakken zoals zorg en welzijn of verkoop. • Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo): Basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-bb of vmbo-basis) Deze leerweg bereidt leerlingen voor op de basisberoepsopleidingen van het mbo. • Kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-kb of vmbo-kader) Deze leerweg bereidt leerlingen voor op de vak- en middenkaderopleidingen van het mbo. • Gemengde leerweg (vmbo-g of vmbo-gl) Deze leerweg is wat niveau betreft gelijk aan vmbo-tl en bereidt leerlingen voor op de vak- en middenkaderopleidingen van het mbo. Met een diploma van de gemengde leerweg kunnen leerlingen ook naar de havo. • Theoretische leerweg (vmbo-t of vmbo-tl) Deze leerweg bereidt leerlingen voor op de vak- en middenkaderopleidingen van het mbo en met een diploma van de theoretische leerweg kunnen leerlingen ook naar de havo. • Leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) Formeel gezien is lwoo geen type voortgezet onderwijs, maar is het aanvullend onderwijs aan vmbo-leerlingen van de basis- en soms van de kaderberoepsgerichte leerweg. Lwoo biedt leerlingen met een leerachterstand extra ondersteuning zodat ze makkelijker hun diploma kunnen halen. Deze lessen kunnen plaatsvinden tijdens maar ook buiten de reguliere lessen, maar worden niet op alle vmbo-scholen aangeboden. • Hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) Deze richting duurt vijf jaar en bereidt leerlingen in principe voor op het hoger beroepsonderwijs (hbo), maar na het examen kun je ook naar het mbo of vwo. Er is meer ruimte voor verdieping van de lesstof dan op het vmbo en de leerlingen op de havo moeten meer zelfstandig werken. • Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) Vwo duurt zes jaar en bereidt scholieren in principe voor op een studie aan de universiteit, maar je kunt ook kiezen voor een andere vervolgopleiding. Er is veel ruimte voor verdieping. Binnen het vwo bestaan twee verschillende stromingen: <ul style="list-style-type: none"> - Het atheneum is de reguliere vwo-opleiding met 15 vakken in de onderbouw en 8 examenvakken. Het gymnasium is een vwo-opleiding met als extra vakken Latijn, Grieks en klassieke culturele vorming. - Tweetalig onderwijs (tto) Tweetalig onderwijs is een stroming binnen het voortgezet onderwijs. Leerlingen en leraren op een tto-school spreken Engels bij vakken als geschiedenis, aardrijkskunde, biologie en gymnastiek. Het Engels is dus niet alleen de taal waarin de leraar de stof uitlegt, maar ook de taal waarin de leraar met de leerlingen communiceert. Iedere tto-docent is dus ook een beetje een taaldocent. De leerlingen spreken onderling ook Engels. <p>Bron: Onderwijsloket</p>		2

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
<p>We gebruiken de wettelijke titels in het vervolgonderwijs en gebruiken in principe altijd de afkorting</p> <p>‘Na de middelbare school kun je naar het vervolgonderwijs. Denk aan een opleiding in het mbo, hbo of wo.’</p> <p>‘Overwegend theoretische opleidingen...’</p>	<p>Na de middelbare school kun je een theoretische of praktische opleiding volgen’</p>	Onderwijs	<p>Er zijn verschillende manieren van leren, we maken geen onderscheid in wat goed of slecht is. Daarom vermijden we woorden als ‘niveau’ of ‘hoogste’ en benoemen alle opleidingen gelijkwaardig. In de praktijk zijn opleidingen en onderwijsrichtingen meestal een mix van praktisch en theoretisch. Daarom is (indien relevant) een overkoepelend alternatief: overwegend theoretisch/praktisch.</p> <p>Namen vervolgonderwijs:</p> <p>Middelbaar beroepsonderwijs (mbo) In het mbo volgen studenten een vervolgonderwijs na de middelbare school. Studenten worden voorbereid op een specifiek vak of beroep, zoals bakker, elektromonteur of schoonheidsspecialist. Het mbo kent vier richtingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Entreeopleiding voor eenvoudig uitvoerend werk (mbo 1). • Basisberoepsopleiding voor uitvoerend praktisch werk (mbo 2). • Vakopleiding tot zelfstandig beroepsbeoefenaar (mbo 3). • Middenkaderopleiding en specialistenopleiding, waarna iemand volledig zelfstandig een beroep kan beoefenen, met een brede inzetbaarheid en/of een specialisatie (mbo 4). <p>Voortgezet algemeen volwassenonderwijs (vavo) Op het vavo kun je (ook als volwassene) een vmbo (tl), havo- of vwo-diploma of deelcertificaten voor bepaalde schoolvakken halen. Officieel valt het vavo onder het mbo en wordt dan ook door mbo-instellingen aangeboden, hoewel vo-onderwijs wordt gevolgd.</p> <p>Hoger beroepsonderwijs (hbo) Na het mbo4, havo of vwo kunnen leerlingen van een middelbare school naar het hoger beroepsonderwijs. Dit onderwijs wordt gevolgd aan hogescholen. In vergelijking met het wetenschappelijk onderwijs zijn hbo-opleidingen meer gericht op een beroepspraktijk. Wel zitten hier ook onderzoekscomponenten in. Het hoger beroepsonderwijs is ingedeeld volgens het bachelor-masterstel. Je kunt een hbo-opleiding op drie niveaus volgen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Associate degree (ad): Dit is een praktijkgerichte, tweejarige opleiding die je volgt aan een hogeschool. Je behaalt een associate degree-diploma dat op niveau gewaardeerd wordt tussen een mbo4-opleiding en hbo-bachelor. • Hbo-bachelor: Dit is een vierjarige opleiding die je kunt volgen met een havo-, vwo- of mbo4-diploma. Je sluit deze opleiding af met een hbo-bachelordiploma. • Hbo-master: Dit is een opleiding van één, twee of drie jaar die je volgt nadat je een hbo- of wo-bachelor hebt afgerond. Tijdens een master verdiep je je nog verder in een specifiek vakgebied. Je sluit deze opleiding af met een hbo-masterdiploma. <p>Wetenschappelijk onderwijs (wo) Na het vwo kun je naar een opleiding aan een universiteit. Studenten die een hbo-propedeuse hebben gehaald mogen in de meeste gevallen ook een opleiding gaan volgen aan de universiteit. Binnen het wetenschappelijk onderwijs ligt de nadruk niet op het voorbereiden op de beroepspraktijk, maar op het ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden. Het wetenschappelijk onderwijs in Nederland is ingedeeld volgens het bachelor-masterstelsel. Je kunt een wo-opleiding in twee richtingen volgen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Universitaire bachelor: Dit is een theoriegerichte, driejarige opleiding. Je sluit deze opleiding af met een wo-bachelordiploma. Na je universitaire bacheloropleiding kun je een universitaire master volgen. • Universitaire master: Dit is een theoriegerichte, een- of tweejarige opleiding. Je sluit deze opleiding af met een wo-masterdiploma. <p>PhD Studenten die verder willen in de wetenschap, bijvoorbeeld als hoogleraar of professor volgen een PhD. Als je bij een universiteit wordt aangesteld voor een PhD-positie doe je wetenschappelijk onderzoek en schrijf je een proefschrift over een onderwerp binnen het vakgebied waarop je promoveert. Je krijgt dan de titel dr. en wordt doctor in de wetenschap.</p> <p>Bron: Onderwijsloket</p>	Benoem de specifieke opleiding waar je het over hebt.	2

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
Onderwijsrichtingen	Onderwijsniveaus	Onderwijs	We vermijden 'niveaus' omdat de ene opleidingsvorm niet beter is dan de ander.		4
Wisselen 'Studenten die willen wisselen tussen mbo en hbo..'	Doorstromen 'Studenten die doorstromen van mbo naar hbo'	Onderwijs	Het wisselen tussen onderwijsrichtingen betekent niet dat je de ene meer waard is dan de ander. Wisselen is een gelijkwaardig woord, dus waar mogelijk krijgt die de voorkeur. In sommige gevallen kan het nog steeds gaan over doorstromen, omdat een leerling/student overgaat naar een nieuwe fase in de onderwijsloopbaan.		4
Een jaar overdoen	Zittenblijven	Onderwijs	Dit is een neutrale term, in tegenstelling tot 'zittenblijven'.	Soms kom je 'doubleren' tegen. Dit is een alternatief maar minder toegankelijk.	5
Benoem waar mogelijk de onderwijssoorten wanneer je hebt over vervolgonderwijs: 'In het hbo en wo hebben studenten een studentenkaart, in tegenstelling tot het mbo'.	Hoger onderwijs*	Onderwijs	Wanneer de onderwijssoorten worden benoemd is dit gelijkwaardiger dan het gebruik van 'hoger onderwijs' waarbij alleen hbo en wo bedoeld wordt.	*Soms is 'hoger onderwijs' niet te vermijden, bijvoorbeeld als het om een wettelijke bepaling gaat.	4
mbo-student	mbo-scholier, mbo-leerling, mbo-deelnemer	Onderwijs	Een mbo-opleiding is net als bijvoorbeeld hbo een vervolgonpleiding. Toch werden de studenten vroeger scholier, leerling of deelnemer genoemd. Dit draagt bij aan discriminatie op basis van opleiding. Sinds 2020 zijn jongeren in het mbo officieel studenten, dit willen we dan ook zo benoemen.		1, 2
Thuiszittende kinderen of jongeren	Thuiszitters	Onderwijs	De redenen dat iemand niet kan deelnemen aan onderwijs verschillen. Vaak zijn hun omstandigheden het probleem, niet de persoon zelf. Denk bijvoorbeeld aan ziekte, ingewikkelde thuissituatie etc. Toch bestaan er veel vooroordelen over deze kinderen of jongeren. We willen dit niet bevorderen met termen als 'thuiszitters'. We zoeken nog naar een beter alternatief, voor nu kiezen we voor 'thuiszittende kinderen of jongeren'. We houden rekening met de volgende nuances: niet elk kind of jongere volgt onderwijs ('leerling' of 'student' past dus niet in elke context) en niet elk kind of jongere heeft een thuis.		1

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
<p>Benoem een specifieke situatie van een student/leerling</p> <p>‘Dit rapport brengt de situatie van studenten met een vluchtelingenachtergrond in kaart’</p> <p>‘We presenteren feiten en cijfers over internationale studenten die naar Nederland komen om een bachelor- of masterdiploma te behalen’</p>	<p>Nieuwkomer, buitenlandse student, asielzoekerskinderen</p> <p>‘De prestatie van nieuwkomers ten op zichte van Nederlandse leerlingen..’</p>	Onderwijs	<p>Het hangt van de context af welk kenmerk van een leerling of student relevant is. Vanwege verschillende wet- en regelgeving kan het voor studenten nadelig zijn wanneer ze verkeerd benoemd worden. Daarnaast is het belangrijk dat we de ene student/leerling niet als ‘beter’ bestempelen dan de ander.</p> <p>Verschillende termen die iets zeggen over studenten in Nederland: Een student is internationaal als het diploma voortgezet onderwijs buiten Nederland is behaald en de student geen Nederlandse nationaliteit heeft. Een student kan een vluchtverleden of een migratieverleden hebben (ga voor meer uitleg naar het kopje ‘migratie’). Expatstudent/leerling gaat vaak over iemand die tijdelijk in Nederland is vanwege bijvoorbeeld het werk van ouders. Overkoepelend kun je het bijvoorbeeld ook hebben over studenten die [x] jaar geleden tijdelijk of vast in Nederland zijn gekomen.</p> <p>Binnen de onderwijscontext van OCW wordt nieuwkomer soms gebruikt. Daar is geen vaste definitie voor, waardoor uitleg altijd gewenst is. In onderwijsbeleid wordt vaak bedoeld: overkoepelende term voor kinderen of jongeren die naar Nederland komen en het Nederlands niet als moedertaal hebben. Vaak gaat het dan over specifieke regelingen of voorzieningen. Als de tekst niet gaat over een van deze regelingen gebruiken we de term ‘nieuwkomer’ zorgvuldig om generalisatie en onduidelijkheid te voorkomen.</p>		1, 2, 5
Leerling met een (extra) ondersteuningsbehoefte	Probleemleerling, zwakke leerling	Onderwijs	Een specifieke aanduiding voor leerlingen in het passend onderwijs.	Wees specifiek indien mogelijk.	1, 5
Gespecialiseerd onderwijs	Speciaal onderwijs	onderwijs	De term <i>speciaal onderwijs</i> wordt veel gebruikt om het onderwijs te beschrijven dat bedoeld is voor leerlingen die extra hulp op school nodig hebben. De klassen op deze scholen zijn kleiner dan op andere scholen en er zijn gespecialiseerde docenten. We kiezen ervoor om gespecialiseerd onderwijs te gebruiken in plaats van <i>speciaal onderwijs</i> . Deze term legt namelijk meer focus op het gespecialiseerde karakter van het onderwijs, dan op het ‘ <i>speciaal</i> ’ zijn. De docenten die werken op het gespecialiseerd onderwijs hebben extra kennis van verschillende ondersteuningsbehoefte en een andere opleidingsachtergrond dan docenten die op het reguliere onderwijs werken. Het onderwijs is dus gespecialiseerd om deze leerlingen zo goed mogelijk te helpen.		4

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Denk ook aan	Uitgangspunt
<p>Benoem een specifieke situatie van een leerling of school</p> <p>‘Relatief veel leerlingen op deze school hebben een verhoogde kans op onderwijsachterstand, bijvoorbeeld door...’</p>	<p>witte en zwarte scholen, achterstandsleerling</p> <p>‘Zwarte scholen hebben een grotere onderwijsachterstand dan witte scholen’</p>	Onderwijs	Elke student of leerling is gelijk. Soms is het nodig om in bepaald beleid of onderzoek wel onderscheid te maken. Benoem specifiek waar het over gaat als dat relevant is en erken kansenongelijkheid. Gaat het over de sociaal-economische status van leerlingen? Over scholen met relatief veel/weinig leerlingen met een verhoogde kans op een onderwijsachterstand? Over relatief veel leerlingen met een migratie-achtergrond? Context en uitleg van je woordkeuze is belangrijk. Zo voorkomen we dat er bevooroordeelde of generaliserende verbanden worden gelegd, zoals vroeger vaak met de termen ‘witte en zwarte scholen’ werd gedaan.	Je kunt ook onderscheid maken in verschillende situaties van leerlingen of scholen. In deze voorbeeldalinea wordt duidelijk onderscheid gemaakt: Uit onderzoek van de Onderwijsinspectie blijkt dat kinderen met een sociaal-economische achterstand bij gelijke prestaties vaker een lager schooladvies voor het voortgezet onderwijs krijgen dan andere kinderen. “Sociale ongelijkheid in het onderwijs ontstaat ongemerkt en vanuit goede bedoelingen”, zegt Zevenbergen. “Individuele scholen gaan er onterecht vanuit dat het bij hen niet voorkomt. Ze denken bijvoorbeeld dat sociale ongelijkheid alleen leerlingen met een migratieachtergrond raakt. ‘Die hebben we niet op school’, denken ze dan. Maar ook kinderen van ouders met een laag inkomen en laag opleidingsniveau zijn vatbaar voor sociale ongelijkheid.”	1, 2

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Uitgangspunt
Geachte lezer, Geachte aanwezigen	Geachte heer/mevrouw	Gender & lhbtq+	<ul style="list-style-type: none"> • Spreek mensen liever aan bij hun naam of rol, dan als 'meneer' of 'mevrouw'. • Als gender niet uitmaakt, gebruik dan liever genderneutrale aanduidingen dan 'hij' als algemene aanduiding voor iedereen. • Soms is gender wel relevant om te benoemen, bijvoorbeeld als je diversiteit wil benadrukken. Beperk je dan niet tot mannen en vrouwen. 	2
Beste collega, Beste geadresseerde, Beste mensen	Beste dames en heren	Gender & lhbtq+		
Geachte Ahmed Kaya, Geachte A. Kaya	Geachte heer Kaya	Gender & lhbtq+		
Beste Yara van Dijk, Beste Yara	Beste mevrouw Van Dijk	Gender & lhbtq+		
Medewerker heeft gevraagd om ...	Meneer heeft gevraagd om ...	Gender & lhbtq+		
Betrokkene vindt dat ...	Mevrouw vindt dat ...	Gender & lhbtq+		
De mensen van onze afdeling ...	De dames en heren van onze afdeling ...	Gender & lhbtq+		
Als iemand een vraag heeft, kan diegene het formulier invullen.	Als iemand een vraag heeft, kan hij het formulier invullen.	Gender & lhbtq+		
Bewindspersoon, brandweerkraft, verloskundige	Bewindsman, brandweerman, vroedvrouw	Gender & lhbtq+	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik in principe genderneutrale benamingen voor beroepen, functies en rollen. Vaak doet gender er namelijk niet toe. • Sommige woorden worden gebruikt als genderneutraal, terwijl ze strikt genomen mannelijk zijn. Omdat dit zo is ingeburgerd, kun je ze prima gebruiken. • Je kunt natuurlijk wel mannelijke, vrouwelijke en genderneutrale woorden naast elkaar gebruiken wanneer gender relevant is. • Gebruik als dat kan de term van iemands eigen voorkeur. Bijvoorbeeld als iemand zichzelf liever 'brandweervrouw' noemt. • Ga er niet zomaar van uit dat iedereen een partner heeft of dat iemands partner een man of een vrouw is. Mensen kunnen ook meerdere romantische of seksuele partners hebben. 	1, 2, 5
Menskracht, bemensing	Mankracht, bemanning	Gender & lhbtq+		
Medewerker, secretariael medewerker, directeur, voorzitter, leider, beleidsadviseur, onderzoeker, student, advocaat, agent	medewerkster, secretaresse, directrice, voorzitster, leidster, beleidsadviseuse, onderzoekster, studente, advocate, agente	Gender & lhbtq+		
Bij dit corps werken dertig brandweerkrachten.	Bij dit corps werken dertig brandweermannen. (als ze niet allemaal man zijn)	Gender & lhbtq+		
Bij dit corps werken tien brandweermannen en twintig brandweervrouwen. (als gender relevant is)		Gender & lhbtq+		
Ouders, ouders/verzorgers	Vaders en moeders (als je ouders in het algemeen bedoelt)	Gender & lhbtq+		
Vaders, moeders, non-binaire ouders (als gender relevant is)		Gender & lhbtq+		
Eventuele partner, eventuele partner(s)	U en uw partner	Gender & lhbtq+		
	Uw echtgenoot, uw echtgenote, uw man, uw vrouw, uw vriend, uw vriendin (als je de identiteit van iemands eventuele partner(s) niet kent)	Gender & lhbtq+		

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Uitgangspunt
Lhbtqi+ personen, lhbtqi+ mensen, lhbtqi+ leerlingen	Lhbtqi+-personen, LHBTIQ+ personen, lhbtqi+'ers, lhbt's	Gender & lhbtqi+	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik de juiste termen. Gebruik geen termen die als verouderd, ongepast of beledigend kunnen worden ervaren. • Benoem wie je bedoelt: Bedoel je alleen homoseksuele, lesbische en bi+ personen, schrijf dan niet 'lhbtqi+'. Andersom geldt ook: Schrijf je lhbtqi+, zorg dan dat je het écht over iedereen binnen die groep hebt. • Benoem ook de groep die de norm vormt, niet alleen wie daarvan afwijkt, als je het onderscheid wil maken. Dus ook heteroseksuele mensen, niet alleen homoseksuele of bi+ mensen. • Als termen zoals transgender en lhbtqi+ op personen slaan, gebruik dan een spatie. Ze zijn dan bijvoeglijk, omdat ze slechts één kenmerk van iemand beschrijven. Dus 'transgender personen', net zoals 'lange mensen' met een spatie. • Schrijf ze wel aan elkaar als ze niet een kenmerk beschrijven, maar iets definiëren. Dus 'transgenderrechten', net als 'mensenrechten'. Is het een afkorting of eindigt het op '+', en wordt het aaneen geschreven? Gebruik dan een koppelteken, zoals bij 'lhbtqi+-rechten'. 	1, 2, 5
Lhbtqi+-rechten, lhbtqi+-gemeenschap, lhbtqi+-emancipatie	Homorechten, homogemeenschap, homo-emancipatie	Gender & lhbtqi+		
	Lhbt (als je lhbtqi+ bedoelt), lhbtqi+ (als je lhb of lhbt bedoelt)	Gender & lhbtqi+		
Heteroseksuele personen, heteroseksuele mensen, heteroseksuele leerlingen	Hetero's	Gender & lhbtqi+		
Homoseksuele en lesbische personen, lesbische vrouwen, homoseksuele mannen	Lesbo's, homo's	Gender & lhbtqi+		
Lesbiennes, homomannen (informeel)	Homoseksuelen, homofielen	Gender & lhbtqi+		
Bi+ personen, bi+ mensen, bi+ leerlingen	Bi+-personen, bi+'ers, biseksuelen	Gender & lhbtqi+		
Bi+-rechten, bi+-gemeenschap, bi+-emancipatie	Biseksueel (als je bi+ bedoelt)	Gender & lhbtqi+		
Transgender personen, transgender mensen, transgender leerlingen	Transgenders, transgenderpersonen, transpersonen	Gender & lhbtqi+		
Trans personen, trans mensen (informeel)	Transseksueel, travestiet	Gender & lhbtqi+		
Transgenderrechten, transgendergemeenschap, transgenderemancipatie				
Non-binaire personen, non-binaire mensen, non-binaire leerlingen	Nonbinaire personen, non-binair	Gender & lhbtqi+		
	Genderneutraal, androgyn	Gender & lhbtqi+		
Intersekse personen, intersekse mensen, intersekse leerlingen	Interseksueel, mensen met een intersekse-conditie, mensen met DSD, hermafrodit	Gender & lhbtqi+		
Luca is non-binair, Zeynep is vrouw, Jordi is heteroseksueel	Luca identificeert zich als non-binair, Zeynep identificeert zich als vrouw, Jordi identificeert zich als heteroseksueel	Gender & lhbtqi+		
Mensen die transgender zijn, transgender mensen	Mensen die zich als transgender identificeren	Gender & lhbtqi+		
Lhbtqi+ personen en cisgender heteroseksuele personen	Lhbtqi+ personen en mensen die dat niet zijn	Gender & lhbtqi+		
Transgender en cisgender mensen	Transgender en gewone mensen	Gender & lhbtqi+		
Transgender mannen, cisgender mannen, transgender vrouwen, cisgender vrouwen, non-binaire mensen	Mannen, vrouwen en transgender personen	Gender & lhbtqi+		
Mannen die seks hebben met mannen (in medische of gezondheidscontext)	MSM, msm, homoseksuele en bi+ mannen	Gender & lhbtqi+		

Liever dit	In plaats van dit	Onderwerp	Waarom?	Uitgangspunt
Seksuele oriëntatie Seksuele 'gerichtheid' wordt gebruikt als wettelijke term, bijvoorbeeld in de Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB) en in Europese anti-discriminatie wetgeving.	Seksuele geaardheid, seksuele voorkeur	Gender & lhbtq+	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik de juiste termen. Gebruik geen termen die als verouderd, ongepast of beledigend kunnen worden ervaren. • Benoem wie je bedoelt: Bedoel je alleen homoseksuele, lesbische en bi+ personen, schrijf dan niet 'lhbtq+'. Andersom geldt ook: Schrijf je lhbtq+, zorg dan dat je het écht over iedereen binnen die groep hebt. • Benoem ook de groep die de norm vormt, niet alleen wie daarvan afwijkt, als je het onderscheid wil maken. Dus ook heteroseksuele mensen, niet alleen homoseksuele of bi+ mensen. • Als termen zoals transgender en lhbtq+ op personen slaan, gebruik dan een spatie. Ze zijn dan bijvoeglijk, omdat ze slechts één kenmerk van iemand beschrijven. Dus 'transgender personen', net zoals 'lange mensen' met een spatie. • Schrijf ze wel aan elkaar als ze niet een kenmerk beschrijven, maar iets definiëren. Dus 'transgenderrechten', net als 'mensenrechten'. Is het een afkorting of eindigt het op '+', en wordt het aaneen geschreven? Gebruik dan een koppelteken, zoals bij 'lhbtq+-rechten'. 	1, 2, 5
Seksuele diversiteit, genderdiversiteit en seksediversiteit	Seksuele diversiteit (als overkoepelende term voor alle drie)	Gender & lhbtq+		
Gendergelijkheid	Gelijkheid tussen mannen en vrouwen	Gender & lhbtq+		
Regenbooggemeenschap, regenbooggezin	Roze gemeenschap, roze gezin	Gender & lhbtq+		
Openstelling van het huwelijk voor mensen van hetzelfde geslacht	Homohuwelijk	Gender & lhbtq+		
Transitie, in transitie gaan	Van geslacht veranderen, ombouwen	Gender & lhbtq+		
Geslacht zoals bij geboorte toegewezen, bij geboorte geregistreerd als man/vrouw	Geboortegeslacht, geboren als man/vrouw	Gender & lhbtq+		

Eindnoten

1. Expertisecentrum Diversiteitsbeleid (ECHO); verschillende collega's binnen OCW van de beleidsdirecties; verschillende collega's binnen OCW met expertise over inclusieve taal; met speciale dank aan Ailing Eelman (extern expert).
2. Papaikonomou, Z. (2024, april). Wegwerpartikel? [LinkedIn-bericht]. LinkedIn. https://www.linkedin.com/posts/zo%C3%AB-papaikonomou_wegwerpartikel-slechts-een-kleine-greep-uit-activity-7176869838278029312-mEje/?originalSubdomain=nl
3. OneWorld. (2024, 26 januari). Nederlandse media en de morele transgenderpaniek. Van <https://www.oneworld.nl/identiteit/nederlandse-media-morele-transgenderpaniek/en> Transgender Netwerk Nederland. (2023). Mediamonitor 2022: Transgender representatie in de media. Van <https://www.transgendernetwerk.nl/wp-content/uploads/2023/10/mediamonitor2022.pdf>
4. Lees voor meer verdieping: Autisme Digitaal. (z.d.). Autisme Digitaal. <https://www.autismedigitaal.nl/>
5. Quote van Stichting Autisme Digitaal. <https://www.autismedigitaal.nl/avn/autistisch-persoon>
6. Bijvoorbeeld: Beukeboom, C. J., & Burgers, C. F. (2017). Linguistic bias. In H. Giles, & J. Harwood (Eds.), Oxford Encyclopedia of Communication (Living ed., pp. 1-19). (Oxford Research Encyclopedias). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.439>
7. Deul, J. (2021, 27 januari). De impact van media op de beeldvorming van diversiteit [Artikel]. Human. <https://www.human.nl/medialogica/lees/2021/janice-deul.html>
8. James I. Charlton, Nothing about us without us: Disability oppression and empowerment (1st ed.; University of California Press, 1998)
9. Gebaren Centrum. (z.d.). Wetgeving en regelgeving. <https://www.gebarencentrum.nl/wet>
10. OneWorld. (2023, 24 augustus). Woke: ooit een waarschuwing voor racisme, nu een conservatief hondenfluitje. OneWorld. <https://www.oneworld.nl/mensenrechten/woke-ooit-een-waarschuwing-voor-racisme-nu-een-conservatief-hondenfluitje/>
11. LAKS. (2024). LAKS-taalgids. <https://www.laks.nl/projecten/laks-taalgids/>
12. Voorbeeld van een hogeschool en een universiteit: Taalcentrum-VU. (z.d.) De waarden van woorden: inclusief taalgebruik <https://tlc.uva.nl/article/de-waarden-van-woorden-inclusief-taalgebruik/>; Fontys Mensenmaatschappij (2024, 21 maart) Inclusieve Communicatiestijldigds https://www.fontysmensenmaatschappij.nl/site/assets/files/1171/ideas_fp_inclusieve_communicatiestijldigds_-_concept_fp_faa_fj-compressed.pdf
13. Code DI. (2022, 6 mei). Handreiking waarden voor een nieuwe taal. Code DI. <https://kennisbankstudentenwelzijn.nl/handreiking-tips/waarden-voor-een-nieuwe-taal/>
14. Wereldmuseum Amsterdam. (2018, 27 juni). Words matter: publicatie. Wereldmuseum Amsterdam. <https://amsterdam.wereldmuseum.nl/nl/over-wereldmuseum-amsterdam/onderzoek/words-matter-publicatie>
15. DIHOO. (z.d.). Nationaal actieplan [Webpagina]. DIHOO. <https://www.dihoo.nl/onderwerpen/n/nationaal-actieplan>
16. DIHOO. (z.d.). Overzicht gendergelijkheidsplannen [Webpagina]. DIHOO. <https://www.dihoo.nl/onderwerpen/g/gendergelijkheidsplan/overzicht-gendergelijkheidsplannen>
17. Rathenau Instituut. (z.d.). Vrouwen in de wetenschap [Webpagina]. Rathenau Instituut. <https://www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/wetenschappers/vrouwen-de-wetenschap/vrouwen-de-wetenschap>
18. Radboud Universiteit. (z.d.). Gids voor inclusief taalgebruik op de Radboud Universiteit [Webpagina]. Radboud Universiteit. <https://www.ru.nl/services/campusvoorzieningen/werk-en-studie-ondersteunende-diensten/communicatie-en-promotie/teksten-en-vertalingen/gids-voor-inclusief-taalgebruik-op-de-radboud-universiteit>
19. De Jonge Akademie. (z.d.). Iedereen Professor [Webpagina]. De Jonge Akademie. <https://www.dejongeakademie.nl/projecten/2438054.aspx>

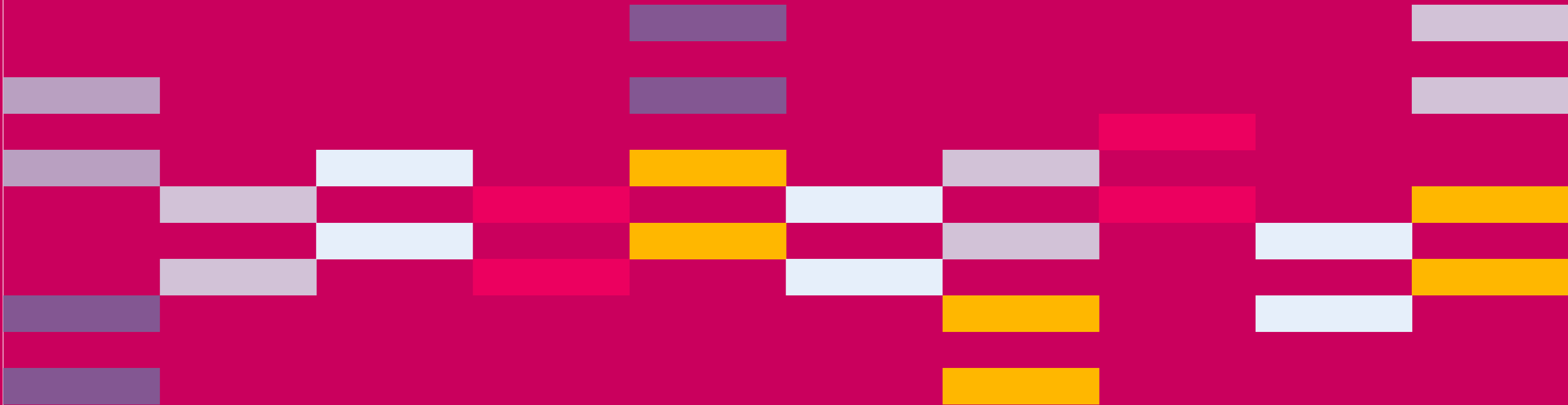
20. Vinkenburg, C. (2016). Taal in beeldvorming: Vooroordelen in taalgebruik [PDF]. WOMEN Inc. <https://www.womeninc.nl/wp-content/uploads/2020/07/taal-in-beeldvorming-vooroordelen-in-taalgebruik-2016-claartje-vinkenburg-WOMEN-Inc.pdf>
21. Wereldmuseum Amsterdam. (z.d.). Racisme bestaat, ras niet [Webpagina]. Wereldmuseum Amsterdam. <https://amsterdam.wereldmuseum.nl/nl/zien-en-doen/tentoonstellingen/onze-koloniale-erfenis/racisme-bestaat-ras-niet>
22. Historiek. (2021, 8 november). Derde wereld landen: betekenis en achtergrond [Webpagina]. Historiek. <https://historiek.net/derde-wereld-landen-betekenis/88710/>
23. Yenga, M., Hamdi, A., Storms, O., van Rhemen, R., & Does, S. (2024, april). Beleving van herkomstclassificaties onder Nederlandse inwoners: Een verkenning [Niet-gepubliceerde PDF]. Verwey Jonker Instituut.
24. SER. (2022, 17 februari). CBS: Westerse en niet-westerse herkomst niet altijd zichtbaar in data [Webpagina]. Sociaal-Economische Raad (SER). <https://www.ser.nl/nl/thema/diversiteitinbedrijf/actueel/nieuws/CBS-westers-niet-westers>
25. Felten, H., Keers, T., van Rhemen, R., & Does, S. (2024, april). Zwart-wit denken [PDF]. Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS). https://www.kis.nl/sites/default/files/2024-04/Zwart-wit-denken_o.pdf
26. Samuel, M. (2023). Je mag ook niks meer zeggen. Nieuw Amsterdam.
27. In dit voorbeeld gaat het over kunstenaars die het hebben over de gedeelde culturele identiteit.
28. Gebruiker Centraal. (z.d.). Begrijpelijk schrijven is meer dan alleen taalniveau B1. <https://www.gebruikercentraal.nl/hulpmiddelen/directgeleerdduidelijkgedaan/onlineboek/begrijpelijk-schrijven-is-meer-dan-alleen-taalniveau-b1/>
29. NOS. (2023, september 18). Troonrede mag minder deftig: 'Eenvoudige taal meer gewaardeerd'. NOS Nieuws. <https://nos.nl/collectie/13951/artikel/2490915-troonrede-mag-minder-deftig-eenvoudige-taal-meer-gewaardeerd>
30. Niets Over Ons Zonder Ons. (z.d.). Niets Over Ons Zonder Ons [Webpagina]. <https://nietsoveronzonderons.nl/>

Contact

Wil je ons ontmoeten, samenwerken en/of meedenken?

Mail ons: pdr@minocw.nl

Versie 25 juli 2025